BRUS JAZYKA ČESKÉHO.

Sepsal

profesor J. Javůrek.

V PRAZE.
Nakladatel Theodor Mourek.
1873.

BRUS

JAZYKA ČESKÉHO.

Sepsal

profesor J. Javůrek.

V PRAZE.

Nakladatel Theodor Mourek.

1873.

Kněhtiskárna: Hynek Militký a Novák v Praze.

Úvod.

S dostatek známo jest, že není jazyka, jenžby projitím krátkých dob podroben býval živlům z ciziny naň hltavě se deroucím, jako český. Za tou příčinou není se i diviti tomu, že působením tolika mu nevraživých živlů nikterak uniknouti nemohl nákazy, bývalou jeho dokonalosť, přesnosť a ryzosť na mnoze rušící, čímž i nemalé porušení, ano za doby naší patrnou již pohromu vzal. Což na mysli přemítaje, jakož i pamětliv jsa výroku věhlasného otce Jungmanna: „porušení jazyka jest porušení národnosti a počátek jejího pádu," tuším, že svrchovaný již čas, bychom o to myslili, čeho chovati se nám jest, bychom odčinili se hrubých poklesků a vloudilých ve mluvu českou neřestí, bráníce tím konečnému jazyka českého zkažení.

A tu mi medle každý, kdo jazyka českého jen poněkud znalý jest, milerád přisvědčí, že mimo latinu nejzhoubněji působila v jazyk náš němčina a že pohříchu až po tu dobu makavě působí, tak že člověk užasnouti musí těch hrubých přečinů, jichž bezděky se dopouštíme, řídíce se na větším díle vazbou zhola německou a někdy tou měrou, že směle říci můžeme, že jsou to slova původem svým sice česká, ale zaobalená v roucho německé.

Nejsem ovšem kvapen tvrditi toho, žeby síly jednotlivce s to byly, aby neladem tímto a hnusným kalem zaplavený jazyk náš dokona vyčistily, avšak vzav o to radu s mnohými přátely a veden jsa úmyslem tím, že každý z nás, pokud na něm jest, toho dbáti má, aby pohroma tato, jež jazyk náš již zastihla, dalších nena-

bývala ještě rozměrů, umínil jsem si, seč jsem, přičiniti tomu, by jazyku našemu vrácena byla bývalá jeho ryzosť a svým časem konečně vypuzeny byly všecky ony — ismy, jimiž nynější mluva naše oplývá postrádající ovšem pravých bohemismů. A tu úmysl můj od některého leta již vzatý mne v tom ustanovuje, bych nelenil především obraceti pozornosti k nesprávnému na větším díle užívání předložek, neboť u věci této by praotcové naši potomků svých věru ani nepoznali, již předrahého po otcích svých dědictví tak nedbalými býti se osvědčili, prznice a ohavíce je spůsobem přisámbůh trestu hodným. Neboť netřeba nižádných dokladů, by jimi dovedeno bylo, že každý jazyk má své zvláštnosti pro sebe, jimiž se druhý i sebe jemu příbuznější jazyk nikterak honositi nemůže. Totéž platí i o jazyku našem, na jehož vybroušení a uhlazení předkové naši tolik úzkostlivé péče vynakládali. My však, na něž především slušelo, zachovati v úplné neporušenosti, čehož nám předkové s takovou pečlivostí dochovali, dopouštíme se nyní zhusta trojím spůsobem hrubých poklesků v užívání předložek a sice za první tím, že zbytečně a zhola nesmyslně hromadíme někdy předložky tam, kdeby jedna předložka úplně dostačila.

Druhý poklesek, jehož uvarovati se dáno není přečasto i spisovatelům jinak na slovo vzatým, jest ten, že klademe předložky tam, kde jich ani býti nemá. Tak kouzelně ovládá nás bohužel zvyk německý u věci této!

Třetí konečně nesprávnosť, jíž proti geniu řeči své mateřské hřešíme, jest, že uvykli jsme si užívati předložek spůsobem dokona německým, jako kdybychom se byli na základě němčiny mateřskému jazyku svému teprvé přiučili.

Kteréžto vytčené poklesky v příštím odstavci náležitými doklady opatříme a zevrubněji objasníme, nestydíce se vyznáním, že síly naše jsou nedostatečnými na vyhojení zastaralých neduhů těchto překrásný jazyk náš tak krutě hubících.

Latinské přísloví praví: „spořivosť jest veliký důchod,“ a praktičtí Angličané drží se ve všem pořekadla svého: „čas jsou peníze.“ Jenom my Čechové za doby nejnovější plýtváme často drahocenným časem píšíce

zhusta složité předložky zbytečně, kdeby jediná úplně vyhověla. Nechceme tím ovšem říci, žeby užívání složených předložek příčilo se jazyku českému, neboť každému Čechu již z domova známo, pokud předložky mění trvání děje slovesem vysloveného. A taktéž uváděti nebudeme na paměť, že ve složení s dvěma, i třemi předložkami nabývají slovesa naše na mnoze tak jemného, vedlejšího ponětí, že jazykům jiným buďto zhola nemožno, zevrubně a určitě podati ponětí tohoto, aneb že musí si pomáhati opisováním aneb jiným rozmanitým způsobem. Příklady se tu nedokládáme a to za tou příčinou, že to považujeme za věc úplně známou, jíž netřeba teprvé příklady objasňovati. Jen toho budiž zde dotčeno, že původní význam předložek jest místní, což již jasně vysvítá z toho, že každá z předložek nejraději a nejpřirozeněji spojuje se s oněmi časoslovy, která významem svým místnímu směru předložkou označenému nejlépe vyhovují. Za tou příčinou skládají se i nejvalněji s předložkami slovesa pohybu, poněvadž pohybování každým směrem díti se může. A čím méně sloveso s předložkou složené co do směru místního předložkou označeného s ní se shoduje, tím více nabývá významu již přeneseného, a předložka poukazuje pak často jen na jistou míru děje neb doby, v níž se děj nějaký vyvinul. Avšak my za doby nejnovější přečasto slučujeme dvě neb více předložek beze všeho bližšího, určitějšího významu, jen takořka z pouhého nerozumu. A tu trvám jeví se veliká toho potřeba, bychom odčinili se tohoto nemravu, šetříce tím zároveň papíru i času, čímžby i nesmyslnému przněni jazyka našeho přítrž učiněna byla. Neboť hromaditi předložky u sloves, kde to nemá účelu a významu, jest zbytečné a nerozumné mrhání času.

Sem náležejí ze sloves především ta, v nichž spisovatelé doby naší zvláštní jakési zalíbení mají; *započíti*, jakoby naše staré počíti, začíti úplně nevystačovalo Tuť bychom naposled mohli již užívati i p o z a p o č í t i.

upotřebiti, Markem nešťastné to nalezené slovo „upotřebená logika“ „angewandte Logik.“

Sloveso toto pojí spisovatelé naši obyčejně se 4. pádem, kdežto již následkem předložky *po* a *u* s 2.

pádem pojiti se musí. Avšak slovesa toho není nám pranic třeba, mámeť své staré: užiti neb užívati něčeho.

ohrožovati, zcela novopečené slovo, pouhý překlad německého „bedrohen!“ i tu máme náhradu staré hroziti někomu něčím.

zapůjčiti, místo půjčiti — ale s 2. pádem (jestiť to pozitčiti).

ponavrhl, místo jednoduchého navrhl.

ubožený, místo týraný, soužený —.

dozvěděti, místo dověděti se — ale něčeho, a opět zvěděti něco.

zavazovati k díkům. My vážeme sice psa k boudě, ale v správné mluvě jsme vázáni *díky*.

udivený a uzlíbený jsou nestvůry ohromné, jichž se střez co nejbedlivěji, neboť my Češi *divíme* a obdivujeme se něčemu, Němec má ovšem své „bewundern etwas.“

vyzdvihnouti, místo zdvihnouti ve smyslu zrušiti.

přiuspůsobiti, strašlivá nestvůra novověká, místo spůsobilým učiniti, neb přispůsobiti.

přiúčastniti se v něčem, neslušný výmysl, stačíť pouze účastniti se něčeho.

přivesti na někoho svědky; pouhé vésti svědky na někoho koná touž službu.

obrániti čest svou, falešné místo ubrániti cti své.

využitkovati a vyupotřebovati urážejí již zvukem svým ucho české.

vyšinouti, špatně ve smyslu povznesti se; neboť říkáme toliko vyšinul si ruku, nebo z koleje.

napadnouti, ve smyslu na mysl přicházeti, neb na mysli tanouti, chybně, neboť napadáme nepřítele zbraní; pročež i špatně se píše: nápadná věc, místo divná podivná věc.

předhazovati, *předhůzky činiti,* jest nesprávné, my vytýkáme vady, výtky činíme z něčeho, a předhazujeme slámu, seno.

Sem náleží též poněkud: *vliv míti*, což nečeské jest, místo *působiti v něco neb přičiniti k něčemu*; *řeč držeti*, místo míti, *školu* navštěvovati, místo do školy choditi atd.

Zcela zbytečně užíváme složitých předložek při *zapotřebí* místo potřebí, třeba, pak *poznenáhlu* buďto ponenáhlu, aneb znenáhla, *znovu* místo znova, neboť říkáme z čistajasna.

Z toho, co zde dotčeno, jasně již vysvítá, že předložek složitých užívati se má jen tam, kde tím ponětí určitěji označeno býti má, jinak jest to nerozumné plýtvání času.

O špatném užívání předložek.

Jda po úmyslu svém, bych bránil zmáhající se nesprávnosti do užívání předložek, kde jich ani býti nemá, musím předkem vyznati, že jsem rozestřel síť na lovení těchto poklesků nikoliv s oky drobnými, alebrž že jsem užil sekeru tak, že mnohý tlouštík proklouzl, a toliko sumci v něm se zachytili. Doufám pevně v to, že mi nikdo toho na zlé vykládati nebude. Staloť se to jedině z příčiny té, že jsem snažen byl, na světlo vynesti nejobyčejnější toho druhu poklesky, dobře věda, že dlouholetým působením němčiny v jazyk náš tak zemdlel jest našeho rozumu zrak, že snáze by sova svým mdlým okem spatřila a sezřela kruh slunečný ve blesku jeho, než my rozumem svým poklesky tyto, jež hyzdí jazyk náš takovou pečlivostí otci našimi uhlazený. A kdo pohříchu by stačil, by vše vypravil, co trusu a kalu vnášeno v jazyk náš z úřadů, ze škol, s kazatelen a odjinud, a to od dávných již věků až do dob našich? Pročež odstup to od nás, bychom byli horci u tvrzení, že zčiniti se možná dlouholetých zlozvyků těchto, jimž i v mluvnicích našich místa dopřáno, pouhým káraním z nich; snahať naše nese se k tomu, aby oni, k nimž přisluší, v paměť sobě přivedli, že není nám potupno, dáti se pravdě naučiti. A nyní stojte zde z četných oněch poklesků ty nejobyčejnější:

brániti křivdě, místo našeho *před* křivdou. Taktéž obrániti se někomu.

čekati na něco, je neslovanské, místo *něčeho*, neb až do toho času užívají na Slovensku vazby „čekati

něčeho," a samo pořekadlo české dí: „Vyčkej času, jako husa klasu."

dojíti, *dopomáhati k* něčemu, nesprávně, toliko něčeho bez předložky. Vůbec platí zde známé jinak pravidlo, že slovesa složená s předložkami *do* a *od* pojí se genitivem. Naši předkové odsuzovali hrdel, smrti, my dle německého „zum Tode" k smrti; pročež říkáme dobře česky odmlouvati něčeho, odpověditi se práva, *odvážiti se* něčeho, nikoliv k něčemu, jakož i *odolati něčeho*, ačkoliv se i něčemu již v starších spisech někdy vyskytá.

dívati a **diviti** se něčemu, nikoliv na něco, neb přes něco.

hroziti, žasnouti, lekati se něčeho, ne však před něčím.

káti se něčeho bez předložky, taktéž *krýti* se někoho neb něčeho, místo před někým,

chrániti se něčeho, jakož i chovati se, místo před něčím.

styděti se někoho v něčem, a pak styděti se *něčím*, správně česky píšeme, místo za něco.

účasten býti něčehož, nikdy v něčem, taktéž účastenství míti něčeho místo nesmyslného našeho podílu bráti. Beřemeť podíl po otci, a jinak ne.

psáti, posýlati někomu, nikoliv na někoho list atd.

obchod vésti v něčem špatně, místo něčím, neb s něčím.

obcovati něčemu, přítomnu býti něčeho, ne u něčeho.

opírati se něčemu dostačí, místo proti něčemu.

povolný býti proti někomu špatně, místo pouhého někomu.

přirovnati a přičiniti něčemu, aneb i k něčemu, nikterak však porovnati, což nečeské jest.

přemítati myslí, někdy i na mysli.

strachovati, krýti, báti se něčeho neb někoho, nikdy před něčím, neb někým.

starati se někým, místo o někoho, tak i v bulharštině.

těšiti, radovati se něčemu, avšak i z něčeho nabylo již občanského práva.

sprostiti něčeho, místo od něčeho; tak i *osvoboditi*, jest to genitiv odluky.

vděčen býti něčeho, ne za něco.

viniti, obviňovati něčím, ne z něčeho, jak se nyní toho zhusta užívá, ačkoliv i ve starších spisech vazba tato se vyskytá.

voliti králem někoho a na království korunovati, říkali předkové naši, jakož i míti někoho nepřítelem.

vlásti někomu neb někým, nyní píše se nad někým.

zapomínati, připomínati, upomínati něčeho, ne na něco.

zvykati, obvykati, navykati něčemu, nikdy na něco, což páchne germanismem.

zbaviti něčeho, jest to stupňované zbýti, ačkoliv i ve starších spisech a bulharštině též již od něčeho přichází.

zavazovati se k něčemu, místo pouhého něčím, taktéž vázati se něčím.

utéci, ujíti, uniknouti, zbýti něčeho, ale ne něčemu.

říditi, spravovati se něčím, ne dle něčeho, jako Němci říkají.

užasnouti, hroziti se něčeho, ne nad něčím.

roznemoci se těžkou nemocí, ne na těžkou nemoc.

sejíti chorobou, a ne na chorobu.

souditi něčím, místo pozdějšího na něco.

žíti, živu býti něčím, avšak též od něčeho.

dlužen, povinen býti něčím, taktéž jist býti něčím.

vyznati se v něčem hrubý germanism, místo znalý býti něčeho, aneb zběhlý v něčem, neb znáti se na ňěco.

co jest to zač hrubý nesmysl, místo jaký.

co k tomu říkáš, a *k čemu to* špatně, místo pouhého: *tomu* a *čemu*.

zapáchati, voněti něčím, ne za něčím.

procházkou choditi, lépe než na procházku, neb též jezdíme, chodíme, kráčíme cestou, poštou.

posýlati, rozesýlati poštou ne po poště.

prospívati něčím správněji, nežli v něčem.

vycházíme branou, nikdy skrze bránu.

umíráme hladem neb hlady, též od hladu.

vynikati (slynouti) něčím nad někoho, nikoliv v něčem. Tak i *předčíti* něčím nad někoho.

Vůbec platí pravidlo, že jakosť činnosti označujeme čistým instrumentálem bez předložky na př. prosil prosbou snažnou, usnul tvrdým snem, žádným způsobem toho neschvaluji, tou měrou toho si nežádám.

Taktéž i instrumentál srovnavací netrpí předložky, na př. stojí panáčkem, hraje si vojákem, víno má chuť sudem, poskočil jelenem, leží úhorem, chodí Řehořem. O instrumentálu pohnutky a vztažnosti netřeba zde ani zmínky tuším činiti. Předkové naši vynášeli oč méně, neb více též čistým instrumentálem, na př. hřivna méně lotem. Zbytek toho dochoval se v příslovkách: mnohem, málem a ve spojkách: čím, tím.

Přicházíme k části nejnesnadnější vytčeného úkolu, kdy a kde totiž užíváme nesprávně předložek v době naší. A věru vzhroziti se musíš labyrintu toho, v němž se motáme, nevědouce si rady, ni pomoci, jak bychom jdouce po nitce Ariadnině šťastně z něho vyvázli. Jest to v skutku pravý Augiášův chlév, jejž vyčistiti jest Herkulovým namáháním všeho projitím tolika let veň vnášeného trusu. Daleci jsme ovšem toho, bychom do sebe toho nevěděli, by síly naše úkolu tomu vyhověly. Uvázaliť jsme se v práci tu pouze tím úmyslem, bychom seč jsme, bránili neřestem těmto jazyk náš hyzdícím, abychom se poklesků těchto šeredných konečně vyhojili.

Dříve však nežli přikročíme k vyčítání všech těch četných u věci té poklesků, budiž ještě v článku tomto připomenuto toho, že předložky naše vůbec temného jsou původu, a však přece tvrditi o nich možná, že z původu svého vlastně příslovce jsou a že předložkami vztah pádu samého se jaksi zdvojuje a tudíž i zmocňuje. Z též příčiny i radno užívati předložek jen tehdy, když toho jasnost řeči aneb důraz žádají, jinak klásti sluší prostý toliko pád. My však v době naší zhusta proti pravidlu tomuto a bez rozmyslu na mnoze hřešíme, držíce se zuby nehty němčiny, ano tak námi vládne duch němčiny, že Němcům k vůli přijali jsme ve mluvu svou novou předložku, jíž bradatí předkové naši ani neznali, míníme předložku *vzdor*.

Vzdor jest z původu svého jmeno statné, skládající se z předložky *vz* a ze stupňovaného kmene *dr* (dráti se), znamenalo až do doby naší vždy toliko: na schvál, na příkoř na př. na vzdoru někomu činiti — u předků našich bylo v užívání též ta *vzdora.* Pročež pravili oni správně: na vzdoru všem důkazům zůstává na svém — aneb jedni druhým na vzdoru mluví. My pak, již jsme se teprvé od Němců nejspíše jazyku svému mateřskému teprvé přiučili, musili jsme mermomocí jich „trotz" též míti, neboť jinak bychom toho dovesti nemohli, že jsme se toliko na základě němčiny vzdělali. A přece obejíti se můžeme velmi snadno bez tohoto „vzdor" mohouce je pronášeti za příkladem neponěmčených předkův svých pouhým přes, neb při, na př.: Přes všecko úsilí ničeho nesvede, aneb při vší práci své vždy více chudne. Tak psali předkové naši a každý Čech jim rozuměl. Pročež nechme i Němcům jich předložky „trotz", a užívejmež jen svého *přes* neb *při* a též úplně vystačíme a nacele nám rozuměno bude.

Druhá potvora, jež co předložka nedouky našimi v mluvu naši uvedena byla, jest **vůči,** neb jak pisálkové naši z nevědomosti psáti obvykli *vůčí.* Naše vůči jest ztaženina ze „*v oči,*" jako „vůbec" ze „*v obec*". Pročež zcela správně mluvíme: pravda v oči kůle, neb táhneme vůči nepříteli, jakož i: hledě vůči lže — neb jak nyní se říká: vůči hledě lže, v oči mluviti, chváliti, vůči bera a loupě, vůči s tebou dobře a krom očí kousá co pes atd. Nikterak však psáti nesmíme: *vůčí* té okolnosti — těm poměrům — a podobných nesmyslů více, znamenáť vůči tolik co u přítomnosti, můžeš ho správně užívati toliko u osob. A přece známe bohužel spisovatele, u něhož ob větu téměř naskytá se osudné *vůčí.*

Co praveno bylo o *vůči*, platí též plnou měrou o **k vůli,** dobře tedy říkáme: k vůli někomu něco učiniti; chtějí se jiným k vůli zalíbiti atd. Nechvalno tudíž užívati na př.: *k vůli těm věcem* atd. Předkové naši měli k tomu své *za* s instrumentálem, aneb **pro**, na př.: za mírem přijeli, pro jedno kvítí, slunce nesvítí, aneb jinak psali, a čta každý jim rozuměl.

Nemalé nesnáze spůsobuje též spisovatelům našim předložka **mimo.** Víme sice, že jest to příčestí pří-

tomného času rodu trpného a též není nám neznámo, že sloveso *minouti* pojí se s druhým pádem, na př. minouti se cíle; pomíjí cesty atd. *A však dlužno v počesť míti předky své*, a ti již od pradávných věků pojili předložku tuto s pádem čtvrtým. Pročež držeti se sluší tuším předkův svých a pojmež předložku tuto, za jich příkladem s pádem čtvrtým. Kdo však více váží Němce a stojí po tom, by nečeskou vazbou slynul, dopřejmež mu té radosti, neboť proti hlouposti i bozi marně bojují. Kdo však předky své, k jazyku svému tak vřele po všecky časy lnoucí, v česť má, pojiti bude vždy naše *mimo* s pádem čtvrtým, dobře jsa si vědom toho, že jsme po otcích svých mimo řeč jich nezdědili téměř praničehož více.

V počet kazimluvů sem náležitých a němčinou též čpavě zavánějících pojaty buďtež ještě tyto:

vzhledem na něco. Takové vazby předci naši dokona neznali. *Vzhled* bylo jim statným jmenem a tak dočítáme se u nich sice vazby: člověk obratného vzhledu, a jednou též u Komenského: „*náhodní a nenadálí případkové* že jsou, pouštím; ale *vzhledem nás* a ne *vzhledem řízení božího.*“

Nikde však nečteme: *vzhledem, neb z ohledu (ohledem) na něco, nebo k něčemu;* jest to dar doby nové, jímž dařili mnozí spisovatelé mluvu naši, kteréhož však obdaření nikterak vděčni býti nemusíme, neboť čerpající z domácích zdrojů můžeme si pomoci starou ale dobrou vazbou: hledě, hledíc k něčemu, aneb i co do, pokud se týče atd. Mimo to nebudiž mlčením pominuto, že junáci naši druhdy na ohledy neb v ohledu chodívali, a na Slovensku až dotud ještě chodí, což pak rovná se na vlas návštěvám, jež šuhajové naši děvám svým u večer sobotní konávají.

A jako by směšno bylo, kdyby kdo německy „in Rücksicht“ překládati chtěl latině „*in respectu*“; tak pošetilo jest, psáti, *vzhledem, ohledem*, potahmo atd. v jazyku českém.

I zde onde stydlavě jaksi vyskytající se *strany* jest v nepotřebný nám dar dobou novou přineseno. My čteme ve spisech starých sice: „*strana strany (jedni druhých) aby nehaněla; od matčiny strany, z otcovy strany;*

ale vazeb: strany něčeho vyjednávati, mluviti a jiných podobných marně by hledal i se svítilnou Diogenovou třeba za dne nejjasnějšího v starých spisech našich. *Předkové naši kladli zde prosté* **o**. Taktéž marně tebou o tom by hledáno bylo, bys v spisech starších našel naše **vztahem, tahmo, potahmo** atd. A ač i Jungmann sám, tento velmistr správnosti a ryzosti jazyka našeho; pokud toho vědomi jsme, několikráte užil vazby: *potahmo* atd., dejme přece výhost všem těmto darům Pandořiným, jimiž doba nová jazyk náš maně obdařuje, dbajíce výstražného hlasu, an nám dí: „Nechvalno nám v Němcěch iskať pravdu: u nás pravda po zákonu svatu.“ A těm pak, již zčiniti se nemohou jařma německého, pod nímž chtějíce psáti mermomocí česky, stenají a se svíjí, té rady uděliti bychom se neostýchali, by dříve, nežli se vydají na dráhu spisovatelskou, pilným čítáním drahocenných památek písemnictví našeho zjednali si potřebné k tomu vědomosti, by svévolně netýrali a nemučili jazyka našeho nepříznivými okolnostmi od dávna všestranně již hubeného a ztýraného. „Uzřel-liby kdo v těchto od nás podaných věcech ještě neplnost jakou, ten nech ví, že to vidí, co i my vidíme,“ nejsmeť prázni choditi po všech těch obludách šeredných, jimiž jazyk náš zpotvořen byl dílem nedbalostí, dílem i neznalostí mnohých spisovatelů našich, již obírati se staršími spisovateli považují věcí neužitečnou, ano i jich nedůstojnou, vnucujíce nám neustále formy a vazby, jichž by se srdce a rozum každého starého Čecha nemálo vzhrozily. Čímž jinak řečeno býti nemá, že bychom snad obohacovati nesměli jazyka svého pružného, ale díti se to musí tím způsobem, by se to nepříčilo dokona geniu řeči naší; nesmíme překládati pouze z němčiny doslovně. Tohoť bohdá nebude, bychom jen tím způsobem jazyk svůj obohacovati musili!

V článku tomto jednáno budiž o některých předložkách, jichž i sami spisovatelé naši nesprávně užívají, řídíce se při tom němčinou, aneb polštinou.

Nejvíce nesnází činí především předložka **v** s Akkusativem, ježto spisovatelé naši uvykli si na větším díle klásti předložku **do** místo **v** s Akk. Budiž označen tudíž hlavně rozdíl, jenž mezi předložkama těmato jest.

Předložka **v** s *Akkus. znamená směr hnutí nějakého, neb snahu po* **vnitřku** *věci.* Za tou příčinou užívati musíme předložky této, když věc neb předmět ten jest místo, *zavřené prostranství, neb cos podobného.* Klásti zde předložku *do* jest nesprávno, neboť předložka tato *označuje více směr* **času, místa, jakosti** — kam něco sahá neb se hodí, nikdy však nepronášela se předložkou toto snaha **po vnitřku věci.**

Z té příčiny musíme psáti: *vstupovati v život, v zahradu jíti, v dům vběhnouti, v prostřed položiti, bral se v les, strčí v zemi otku (t. j. přímo), v líce udeřiti, bíti se v čelo, v prsy, zahaliti, obleci se v roucho, pravda v oči kůle, v nohu raněn, v koleno postřelen, vrci v oheň* (na oheň), *v záhubu, upadnouti v dluhy,* v nemoc (do nemoce: dva poklesky, neboť nemoc sklání se jako moc dle kosť); *mísiti se v něco, v boha doufati, věřiti; v obyčej vzíti, v zvyk (v pořekadlo) přijíti, v potupu dáti neb vydati, uvesti v příklad, v záhubu, posměch, potupu, omyl; přijíti v obyčej, zkázu, tíseň, chudobu, vkoupiti se v něco, pojeti v účet, dáti se v nohy (utíkati), vlouditi se v přátelství, hráti v karty, v kuželky, v úděl dostati, v dar přinesti, v hrdlo lháti, v cestu stavěti, v čas, v hod přijíti atd.* Platiž zde pravidlo, že slovesa složená s předložkou **v** pojí se správně opět s předložkou **v** s Akk.

U slovesa dáti znamená však *do* dobu, jíž se počíná činnost na př. do hádky, do pláče, do hry, do někoho, do smíchu se dáti atd

V zapomenutí téměř vešlo již správné užívání předložky **do**, znamená-li míru, kam až něco sahá na př. *brániti práv do těch statků, hrdel, do dna vypiti, do čista vykliditi, do hrdla lháti, do kapky vypiti, až do té duše národu hájil atd.* Z toho dochoval se známý zbytek dokořan, dokonce atd.

Taktéž dlužno užívati předložky **do** místo **k**, chceme-li tím označiti, kam se něco hodí na př. člověk *do* práce, pták *do* letu stvořen, dvířka *do* kamen, *do* ničehož jim není (jsou lenivi). Sem náleží i pořekadlo: není mi *do* smíchu, spíše *do* pláče. Zhusta užívá se nesprávně předložky **na** místo předložky *do* na př. *do* vrchu lézti, do tebe bych se toho nenadál (nemyslel), toužiti *do* někoho (stýskati si), stěžovati *do* někoho neb něčeho, *do* Prus

táhnouti, bylo nás asi *do* dvou set, kniha stála *do* dvou tun zlata, *do* roka sto dukátův platu má, čtvrt *do* jedenácté, má *do* sebe ctnost takovou, naději, aniž co zlého *do* sebe vím, to vidíme *do* opilců, *do vás jest nám to divno*, *do* jednoho se bránili, *do haléře se vydal*, *až do zlámané babky*, *do smrti ho uštknul*, líbí se mi to *do vás atd.*

Nyní užívá se zhusta též předložky *po* (špatně pod) místo staršího **do**: voda šla mu *do* kolen, kůtků, pásu, až *do* nouze sobě utrhují, **do** *vůle se těch krmí najedl*, dluhů má až *do* lítosti, *od konce* **do** *konce*, zbili všecko od velblouda až do osla, *co jest mi* **do** *kroje*, **do** *těch řečí*, *mně* **do** *toho nic není*, nikdy *po tom.*

Abych předešel vše nedorozumění a snad i nevědomostí obviňován nebyl, podotýkám ještě zřejmě, že předložku **do** znamená též tolik, co německé „nach, in, hinein," na př.: do pekla hluboko, do nebe vysoko, vzal si to do hlavy, do zlata zasaditi, z rukou do rukou, *jde to příliš do peněz*, *do očí padati*, *do očí říci* atd.

Nyní přikročíme k předložce **k** a **na**, jež nezřídka koncept matou spisovatelům našim, již si vědomi nejsou pravého významu předložek těchto.

Pročež budiž zde především vytčen hlavní rozdíl mezi předložkama oběma.

Předložka **k** má především *význam místní*, znamená tudíž hnutí neb působení směřující na osobu neb věc, jako německé „zu, gegen, nach" a latinské ad na př. obrátiti se k někomu — nikdy na někoho, střeliti k někomu (terči — *ne do terče)*, k místu přivesti, k úrazu přijíti, k nebezpečenství a záhubě své kvapiti *(špatně* **do***)*, k něčemu se chystati (nesprávně na něco), *láska, milosť, nenávisť k někomu* atd.

Z toho, co zde řečeno, jasně vyplývá, že novější vazby na př. právo na něco, nároky na něco, jsou úplně nesprávny, musímeť psáti právo k něčemu. Co se pak týče slova „nároky", vidíme, že jest to zcela dle německého „Ansprüche" utvořeno, a předkové naši slova toho ani neznali, psávaliť každému Čechu srozumitelně buďto právo míti k něčemu, neb na něco se moci táhnouti, potahovati a chtějíce německé jemanden in Anspruch nehmen česky pronésti, říkali jednoduše na někom něčeho

žádati neb vyhledávati, pohledávati. Taktéž bylo jim německé „ein Recht, ein Gut ansprechen," táhnouti, potahovati se na právo neb statek. A každý nám uvěří, tvrdíme-li, že jim takto každý rozený Čech lépe rozuměl, nežli píšícím: *nároky míti;* kteréžto slovo mimo to ještě něco zcela jiného znamená, nežli německé „Anspruch" odvozeno jsouc z kmene *řek,* z toho pak řku, znamená tudíž spíše tolik, co naše *nářek.*

Naše **k** rovná se dále co předložka časová úplně německému gegen a latinskému ad na př. k poledni, k večeru.

Taktéž označuje ustanovení, odhodlání, účel, úmysl, za kterým se něco koná aneb k čemu slouží na př. voda *k pití, k mytí, dáti děti k svobodnému umění* (nikdy *na*), k mému štěstí to učinil (ne na).

Dále znamená **k** též jakosť, na př. komonstvo k užasnutí velebné; *nemoc k smrti, to jest k smíchu.* Ale docela německé jest, píšeme-li, **jest k dostání,** neb zde není o jakosti žádné řeči, pročež psáti dlužno: zde se prodává — kupuje. Konečně vynáší se předložkou *k* i vztah, kde za doby naší klásti jsme si již uvykli předložky vedlé, podlé, do: na př. *to není k mysli lidem* (podlé mysli — nikde mysle, neboť sklání se dle kosť), jak jest ti k srdci? k obrazu božímu stvořen, *někoho míti k své straně* (nečesky na svou stranu). *Někdy pronáší se předložkou* **k** *i příčina*, proč se něco děje, a tu klademe nyní zhusta předložky *dle, na* a *při;* na př. k pouhé zmínce o smrti se děsí; k prosbě mé to učinil (nikoliv na prosbu mou), k radě, k rozkazu jeho — nikdy na. K ponuknutí, přímluvě mé to vykonal — špatně na — k těm slovům se zhrozil — nečesky při těch slovích atd.

Nyní ještě několik slov o předložce **na.** Předložka tato znamená vůbec potah výše jako řecké *ἀνά* a německé an, nahe, nach. Význam tento jest všem Čechům úplně znám, tak že netřeba se ani o něm šířiti. Avšak méně znám jest již i spisovatelům našim význam předložky té co se týče hromadění na př. dluh *na* dluh dělati (nikdy za), psaní na psaní, posel na posla, rána na ránu atd. V zapomenutí vešlo skorem již, že předložka **na** znamená též hnutí v místo, směr konání po čem, takže

2

mnozí užívají předložky *proti* na př. naň shledána byla nevěra, to naň provedeno jest, žaloba jde *na úředníky*, dlouho *na noc* trvala hostina, jde na málo, teprv na konec (ne ke konci) v stejnosť se schází, na šíř, na příč měřiti, na východ, na západ, na jiného se dlužiti (t. j. ve jménu jeho), *na* hříchy horlivě kázal, — rozum na rozum, hlava na hlavu, vyzval ho na šavle, souboj — nikdy k souboji.

Že předložka **na** stojí dále u předmětu, jenž jest příčinou neb pohnutkou činění, nebo býti má, jesť sice každému rozenému Čechovi zcela známo, ne tak spisovatelům na př. *na to chci umříti* (t. j. v přesvědčení o pravdě toho), statek *na chudé rozdal*, na pohřeb zvoniti atd.

Správně mluvíme česky: já jsem *na to* (ne k tomu), abych vám to ukazoval, na odpor se stavěti, mně na škodu, *na chloubu*, *na obranu* se k někomu utíkali, *na to mzdu* mívali, *na ten cíl*, na ten konec, *pokoj na tu výminku smluven*, na rozmyšlenou dáti, čas na rozm., přijíti na to, *na smrť* raniti (rozstonati se), *čehož na důvod* (důkaz), toho na svědomí, namluvil jí na to, na prodej to nosí, namluvil jí na to, že — *znáti se na obrazy* (lépe nežli v obrazích), *na své zlé* to učinil, jest mi to *na ujmu*, *překážku*, *na schvál*, na vzdory *dělati*, *na čest Bohu*, *na* znamení býti, na důkaz, dáti *na* vyhranou, vychování, na doktorství studovati, na kněžství (kněze) posvětiti, království korunovati (na rytířství pasovati), na úroky peníze dáti, míti na pivo, na zpropitnou, na smrť se vydati, oddati, *na život někomu státi*, dej mi peníze na to, *na* potupu mu to učinil, války vedou se *na záhubu* atd. Pomocí předložky **na** vynášeli předkové naši mnohá složitá jména německá na př. metla na děti, nádoba na mléko, vůz na zboží, nůžky na papír, hřeben na kožichy, lék na zuby, sklenice na pivo atd.

Předložkou *na* znamenáme míru a dělení na př. vzdálí na dva roky, *na léta* trvají ty byliny; *na dva, tři díly* (částky) děliti, *na lhůty platiti*, na jedno posezení.

Taktéž užíváme předložky *na* správně, když se znamená čas určitý neb neurčitý, na př. na čas, na hodinu,

na velikou noc, *na den bude pěkně*, na sv. Štěpána, na týden půjčiti.

Dále k vyjádření spůsobu nějaké věci neb účinu dlužno užívati předložky *na:* na př. **na ten** rozum o tom píše, **na ta** slova mluveno bylo, na česko přeložiti, na modro atd. barviti, na dluh, na úvěr, na kvap, na spěch, na míru, na lokty zboží prodává, na překot, na výbor, na čisto přepsati atd.

Špatně užíváme nyní předložky *při* místo starého *na* na př. *na zlém činu postížen*, tráví čas *na pláči*, na tom zůstalo, *na* modlitbách pamatovati *koho*, orel *na* letu svém když se vynese, na tom jest, v tom spůsobu jest, dost na tom, na tom se rozešli, na tom ustanoviti, snésti se.

Místo našeho **v** užívali předkové *na* na př. na Moravě, na Volyni, na nesváru, na omylu, *na* odporu, *na* chybě býti, *na* mysli roztržitý, jak bezpečen *na* své mysli budeš, *na* živnosti hynu, *na tom* zle mi činíš, poněvadž neměli *na* něm ochrance, na tom zmýlen jsem, má na tom podíl atd.

Z paměti naší téměř již vymizela stará, bezúhonná vazba s předložkou **na** k vyznačení úmyslu neb vůle, na př.: *Na tom* všecek byl, jakby se nad ním pomstil, *nejsem na tom*, abych mu překážeti měl, na tom nejsme, abychom si ublížili, dnem i nocí na tom býti, *na tom již bylo*, že (dospělo tak daleko, že) atd.

Na konec budiž ještě dotčeno, že lépe říkáme učitel *při* škole, nežli na škole. Dobře jest i učitel školy té.

Novopečené předložky *stran*, *strany* užívají našinci nyní zhusta tam, kde předkové naši kladli prosté *o* ale s Akkusativem na př. jednati o cenu, o něco se s někým snésti, výpověď *o něco*, *o čest* souzenu býti, o něco se přičiniti, o zahynutí něčí usilovati, *účet o dluhy*, *o něco se smluviti*, návěští *o pronájem*, o něco radu bráti, o syna svého přemýšleti, uraditi se o něco, taktéž i prositi, psáti, promluviti, jíti, domlouvati, narovnati, pustiti, děliti se, zlobiti se, hněvati se, vaditi se, hádati, svářiti se, potýkati, nadíti se, ukládati, běžeti, býti, hráti o něco.

Netřeba se nám dotýkati toho, že naše o vlastně s *ob* jedno jest, a že se ho druhdy užívalo též k vyznačení místa a času: na př. hosti *o* stůl posaditi, kdež o tři stoly hostí seděti může, o bok jemu jde (podlé boku), *o* tři roky bude velkým pánem, *o* krátký čas uvadne.

Dobrá, stará vazba jest: o něco se opírati, zavaditi, utříti se o šátek, o zem někým udeřiti (uhoditi), kolo se o peň zlámalo. Dále pracovati o něčem (sepisovati) nikdy na něčem, leda na stole leže pracovati. Neboť čteme u starých předků: zlatník o zlatě a stříbře dělá. Dobře též píšeme: voditi někoho *o holi*, choditi *o berli*, o své moci, příbytek sám o sobě postaven, o samotě bydleti, *o vodě a chlebě* někoho krmiti (postiti se), *o hladu býti.*

Že naše o sloužilo též k vyznačení času, známo nám sice z pořekadla: o půl noci, o polednách, o masopustě, o sv. Jiří a Havle, avšak již nikdo nepíše o pěti hodinách (t. j. v pět hodin), o té době (těch dobách), o tomto času zítra. Taktéž vymizel již z paměti naší úplně význam předložky *o* k vyznačení místa kolem *čeho*, *za čím*, *po čem*, na př.: Do města utekli a město o sobě (za sebou) pevně zavřeli, zamkni dvéře o sobě, bránu o nich zamkli atd.

Předložka **ob** slouží sice jako **o** k vyznačení místa, avšak s ponětím neurčitosti, na př.: ob dům, ob stavení, táhli proti sobě ob řeku, jež slove Labe. Předložky té užívalo se též k označení času, kde my nyní klademe přes aneb okolo, na př. přikryje ob noc a ob den. Císař ob velikou noc Břetislava k sobě pozval, ob vánoce v tom městě císař kvasil, pole, které se ob jeden rok osívá, odtud naše ob den, ob rok, ob noc.

O předložce **od** uvádíme na pamět, že se jí druhdy užívalo též místo předložky **skrz** neb **z** na př.: nechceš-li zemříti od ruky naší, od rány morové lidé velice mřeli, od toho nestonal a nezemřel, více jich od ožralství schází, než od hladu atd.

Taktéž kladla se předložka *od*, kde my nyní klademe Instrumental na př. *od* radosti, od hněvu neví co činí, umřel od žalosti.

Dále znamenalo *od* látku, z níž něco jest. My máme zde *z*, na př. prsten od zlata, stříbra, jest v městě kostelů od kamene i od dřeva domův velmi mnoho, kovář všeliké věci *od* železa dělá.

Z paměti naší vymizel význam předložky *od*, tolik co *nad*, *než* u komparativu na př. los jest větší od koně t. j. nad neb než kůň, vím to lepěji od tebe t. j. než ty.

Že i naše od druhdy tolik znamenalo, co *proti*, patrno z dochovalého pořekadla: *sám od sebe nebude* neb od toho nebudu, jest to *od věci* (nepodobné k věci), jest to od místa atd. Florián patron *od ohně*.

Od konečně platilo tolik, co naše *pod* na př.: Doktor tomu žádného receptu od červeného zlatého (t. j. dukátu) nenapíše, od čeho nedáš (pod jakou cenou)?

I naše **k** zastupovala předložka *od*, jak vidno z pořekadla: od čeho je prost; jsou od toho, aby koní hlídali; od čehož jsi, od čeho jazyk, ruce, kleště atd.

Novověká vazba *ze* dne, místo ode dne jest polonism, jehož se varovati jest, pišme tudíž raději vždy: nařízení ode dne toho neb onoho, neboť nižádný Čech neřekne místo od dneška, *z dneška*.

O předložce *po* připomínáme především, že druhdy pojila se s dativem na př. seber hlasy po národu svému. Lib. soud. Odtud i staré *po* zákonu. Že pak předložka tato s Akkusativem znamená místo až kam, kde mnozí kladou z nevědomosti *k* neb zcela špatně *pod*, místo *po*, jest dosti známo na př. dál nemohl, jen *po* Dunaj; až *po* město, celá ulice vyhořela až *po* můj dům, *po* krk, *po* uši, *po* pás atd. ve vodě býti. Avšak předložka tato znamená nejenom míru času, až do kterého na př. činí to podnes, po dnešní den (po tu dobu), nic jsem o něm nevěděl, po ty doby atd.; alebrž znamená též čas od kterého, německy seit, von, ab, na př. dnes mu dám večeři, a po dnešní den nic t. j. ode dneška. Także znamená, jak vůbec známo, čas, v kterém, neb jak dlouho na př. po tři dni, vše jen po čas trvá atd.

V úplné zapomenutí téměř přichází užívání předložky *po* s Akkus., když znamená hnutí s úmyslem dosíci něčeho, přivesti, přinesti něco. Tu klademe již veskrze *pro* zcela nesprávně řídíce se německým für neb

um; na př.: aby posláno bylo po sedláka do Stadic, listy poslal po syna svého, poslal po svůj dobytek, po svůj dobytek, po víno, vodu chodí, po příklad choditi atd.

Od toho liší se po s Lokálem, neboť tu znamená tolik, co hledati čeho, neb zbírati na př. chodí *po másle* (kupuje), vejcích atd. Zde budiž připomenuto, že *po* s Lok. má též význam našeho *za s Instrum.*, na př. jeden po druhém, po někom pracovati, klasy zbírati, jíti; po něm bratr jeho správu držel, hrad po sobě zavřeli, po někom mluviti choditi, psáti, zpívati, přetvářeti se: chutná po pivě, voní *po růži*, druhý po králi, po bohu nejmocnější, kdo bude po vás děditi atd.

Místy klademe nesprávně podlé, kde by jen *po* státi mělo na př. ta písnička jde *po té notě*, po hlase, řeči, tváři, chůzi, peří poznati, po daru štědrost poznána bývá, *po* modě, po vůli, *po hlavě své* všecko činí, všecko se mu po vůli, jako po šňůře děje, po vůli někomu býti, po chuti býti, po právě.

I předložka **do** vypuzuje naše staré **po** na př.: co je po bohatství, když není zdraví, po těch dělnících nic není, co jest nám po tobě, po tom nám nic není, nám po nich nic není. Tak psali předkové naši, a místy se i podnes ještě mluví.

Z paměti naší též vytráceti se počíná, že předkové naši kladli předložku **po** i při kupování neb prodávání místo novověkého *za* na př.: *po* zlatém, po groši, po tolaru koupil neb prodal, po třech zlatých platil loket, *po* čem mi dáte? zvíš, po čem platil, tolar po třidceti groších počítají atd. Dobře česky jest: *hned po ránu pokouší*, místo s rána.

O předložce **pod** zmiňujeme se jen tolik, že měla druhdy též význam našeho mezi na př. *pod* hrou, *pod prací*, pod kázaním spal, pode mší klečel, pod příměřím vpády činiti, *pod* příměřím jat jest. Pod znamenalo dále též co naše pod zástěrou, záminkou na př.: *pod dobrým přátelstvím* je k sobě zval, *pod* příměřím. Známo též, že pod s Akk. znamená čas na př.: srncovi *pod zimu* rohy spadají, **pod večer** k nám chodívá.

Předložka **před** má do sebe moc též našeho *proti* na př.: *hájiti koho před nepřátely, před křivdou zastati.*

Přes znamená hnutí nebo konání do výše hledíc k něčemu nižšímu na př. přes věž, přese střechu strměti, přes rameno hleděti. Pročež nikdy říci nesmíme mluviti *přes něco*, nýbrž **o něčem.** Taktéž špatně jest raditi, diviti, smáti se přec něco, musíme psáti: raditi se *o něco* (nečeské o něčem), diviti, smáti se něčemu. Že pak *přes* u předků našich úplně nahrazovalo naše novověké vzdor, jest patrno z příkladů těchto: přes mnohé napomenutí klášter ten v své moci drží, přes takový jeho rozkaz pryč se nevystěhoval, pakli by kdo přes to zapálil, takový bez milosti upálen bude. Netřeba tudíž držeti se této novověké předložky, když svým starým *přes* vystačiti můžeme.

Špatně mluvíme též: *přes* bratra není, místo *nad* bratra atd. Předložka *při* postoupiti musila nezřídka místa svého předložce **u.** Staří Čechové říkali správně: míti při sobě peníze, nech toho při samém zámku (zdi), při samém kraji plaviti, *při* někom něco obdržeti, čehož *při* pánu pohledával, to stojí *při nich* a při žádném *jich příteli*, ne *při* jednom se to stává, při zvonících nařízeno jest, něco při sobě rozvážiti, uvážiti, míti; při pivě jest výmluvný, při stole, jídle píti, *při prsech* odchovati.

Předložka **pro** až podnes nejlépe se udržela. Poznamenati toliko můžeme, že u předkův zastupovala též naše *k vůli,* na př. *pro ni* to udělej, široký klobouk *pro stín,* pro tebe, pro tvou příčinu (tobě k vůli), pro uvarování, pro rozdíl, ani pro ukrácení chvíle nesluší nám o tom mluviti, knížka psaná pro žáky, pro lid atd. Nemáme tudíž příčiny klásti *k vůli* při věcech, když *pro* touž službu koná. Taktéž kladli ji místo našeho novopečeného *strany*, na př. někam jíti pro dědictví (o, strany). Není třeba daleko pro příklad choditi atd. Dejmež tedy výhost i nestvůře této: *stran*, *strany.*

Předložka **s** sloužila k tvoření příslovek na způsob latiníků na př. s radostí, s pláčem, s uctivostí, s vděčností, s hněvem to učinil, se lstí t. j. lstivě, se ctí atd.

Kde se předložka **s** klásti musí, a kde pouhý Instrumental, jest sice známo, méně však známo jest, že *s* znamená též čas, kdy se co děje, na př. *se* sluncem vstává,

s večerem, *s* nocí, *se* dnem přišel t. j. když slunce vychází, večer, noc, den nastává.

Někteří spisovatelé, zvláště novější toto *s* míchají s předložkou z, když znamená místo nebo svrchek něčeho, odkudž hnutí se děje, kdežto *z* znamená hnutí ze samé věci a jako z prostředku jejího. Pročež psáti musíme; s koně ssednouti, slézti s vrchu, s vozu, s hůry, se stromu; zuj střevíce s noh, s úřadu ssaditi, s předu, s zadu, s oné strany, s počátku, s větší části, s polovice náklad vésti, s těžka, s neděle máte mne u vás, s večera atd. Taktéž: s cesty zblouditi, scházeti, a vykročiti s cesty, avšak: z pravé cesty se uchýliti.

Pleonasm jest tudíž a nečeské psáti: spadnouti se stromu **dolů** a podobné nesmysly, neboť předložka s znamená již s hůry dolů. Chceme-li naznačiti průvod, neb společnosť, klademe zcela správně *s*, na př. s boží pomocí to udělal t. j. Bůh jej při tom sprovázel, kdežto pouhé boží pomocí znamená tolik co skrze pomoc boží.

Nehrubě též v paměti chováme, že **s** s Akus. slouží k ukázání míry, kolikosti na př. s píď dlouhý (špatně na píď), lépe míti s hrsť (plnou ruku) moci, nežli práva s pytel, ani s hrsť mouky nemáme, toho nápoje jest s náprstek (tolik, co do náprstku jde), s náručí, s klobouk, s mísu, se tři měřice, s potřebu (kolik třeba), na př. má chleba s potřebu, nemohu já býti *s tak veliké* věno, kvílily ho *s letní den*.

Taktéž vymizela již na prosto stará vazba **s** s Akkus. k naznačení možnosti, síly, moci, na př. máte *s ně* dosti moci, že s to nemá dosti moci, dosti ho *s ten* úřad, kdo s koho, ten toho, kdo s koho můž, ten toho zduš, nemohu býti s jednoho sluhu (nemohu chovati jednoho sluhy), není ho s to, jsem s to, s nic býti nemůžeme bez tebe, seč býti mohu atd.

Zde zrazujeme spisovatelům našim klásti po s to jsem neb nejsem pouhý infinitiv, toť zavání silně němčinou. Předkové naši kladli veskrze po *s to* jsem, *abych*, a tak i nám psáti náleží. Zde onde vyskytující se: jsem v stavu jest pouhý a nečeský překlad německého „Ich bin im Stande", čehož se bedlivě varuj. Nečeské jest též porovnati s něčím, musíme psáti přirovnati *něčemu* neb *k něčemu*.

Staré **z** vytiščeno bylo předložkou *za*, na př. *z* toho vám děkuji, činím *z* toho díky, chválu vzdávám *z* toho, ze mzdy dělati, výtky činím *z* toho, *z* toho chválím, *z* něčeho trestati, zpovídati se z hříchů (též bez z, toliko *hříchů*); *účty klásti z* něčeho, dáti se z svého obyčeje, žalovati z krádeže, z dluhu, z peněz, vyznati se z něčeho (též pouhý genitiv), zazliti z něčeho, stihati z něčeho, pýchati *z takové* cti, rmoutiti, rozesmáti se *z* něčeho, ze mzdy vzdělal město, *z záplaty* širokého tolaru nás vezli, *z malého* koláče obec zradil. Tak pojiti musíme i naše kvitovati, tedy kvituji *z pěti* zlatých, nikdy přes, neb na atd.

O předložce **za** nebude zajisté od místa, připomeneme-li, že se jí užívalo tam kde nyní klademe mezi, na př. *za* obědem a večeří sluší mezi jídlem píti, *za večeří* slyšel jsem. Apoštolové sedíce za večeří poslední atd.

Za znamenalo též tolik, co naše *u*, na př. má *za ním* peníze, za sebou zdržovati něco bližnímu atd.

Stará vazba jest též: *za radou* koho jíti (t. j. poslouchati), *za mým* vědomím, za dovolením jeho mu to zjevil, moudrost *za zkušením a s lety* přichází; oklamal *za příměřím*, *za mírem* kázal mu vyloupiti oči; lépe *za svým* krajícem, než za cizím pecnem, má jazyk za zuby.

Zajisté psáti se musí; nikoliv zajistě.

Nad znamená mezi jiným též *více než*, kdežto mnozí kladou nesprávně *přes*, na př. nad míru a víru, nad potřebu toho má, každému nad druhého nějaká obzvláštnost, Benátčané *nad* jiné národy rozkošem oddáni atd. Taktéž státi musí nad, nikdy přes, u komparativu, na př. nad jiné moudřejší, lepší *nad* sebe je býti soudí atd.

Že předložka **v** znamenala druhdy čas, dobu, trvání, patrno ze spůsobů mluvení: v skoře, v brzce, v nově, v ty časy kraloval, v okamžení, v svítání, ve žních atd. Odtud vysvětliti si můžeš též pořekadlo „*zimě i létě*“, neboť předkové naši kladli Lokal bez předložky, na př.: Věnec jenž zimě i létě vždy při své barvě ostával.

Méně známo bude však již, že **v** znamenalo též kolikosť, číslo, míru na př. Kníže přijel do Prahy *ve*

dvou stech koních; rada *v pěti* osobách (z pěti osob), *šest v počtu, v osmi mílích* atd.

V zastávalo též předložku mezi na př. jest v lidu našem mnoho záškodných zoufalců, v Tatrech, v pohanech, v židech, v ševcích a až posud říkáme *v jirchářích* t. j. mezi jircháři, v ulici, kdež mají své krámy a dílny. Přebírala se v ženiších, co v hruškách, až *koloděje* dostala. Užíváno předložky **v** též ve smyslu co do, na př. *v peníze* bohatý, pán jest *v* poklady a v zlato, ale ne *v* rozum, *v* nohy velmi rychlý.

Někdy zastupuje **v** naše *na*, na př. *v* uši své slyšeti, *v* zvědy běhati, meč padaše v Pražany, *ve* všecky bubny udeřiti, búřiti *v* vrahy, ano i naše **k**, na př. *v* hněv koho pobouzeti, v pěti dnech budou slepice *v divy* tlusté, proč bezstrašně *v to* nepřičiníte, hotovi nohú *v* krok, ruku *v* zbraň, *v* hovor ústa se náhle rozvazují; *v* něco se tříti atd.

Předložka **vz** známa jest toliko ze starých spisů, nyní naprosto zanikla, na př. vz krestiany daň položichu, pokroč z věže ven vz rané blaho. A pro dobrozvučnosť vynechává se již ve složeninách *z* před *s*, jindy odvrhuje se opět *v*, na př. vskočiti, zdorovati, vzpoura a zpoura atd.

Konečně vytknuty buďtež ještě některé nesprávnosti. jichž se dopouštíme špatným užíváním předložek: na př. posýlati zboží proti doběrce, jest nesprávné, musímeť říkati *na doběrku*, taktéž proti hotovému, místo *za hotové*, pod těmi výminkami učiněn mír, lépe *na ty* výminky, on se přes to nehádá, místo o to, přes něco se rmoutiti špatně místo z něčeho, taktéž smáti se, radovati se, raditi se o něčem špatně, místo *o něco;* kárati skrze nebo pro něco špatně, místo *z* něčeho. Dobrá byla též vazba kárati se někým t. j. káti se, na př. Těm radil, aby se *příkladem jeho kárali*, a od války se zdrželi.

Zkoušeti někoho z něčeho jest novověká vazba, předkové vazby té ani neznali, pojíce zkoušeti s genitivem, na př. zkoušeti jídla dobrého; moc jsme od něho zkusili, říká se až podnes, taktéž zkus toho. Taktéž předkové naši neznali vazby zkoušený z něčeho, nýbrž toliko zkušený v něčem.

Obeslati, pohnati k soudu špatně, místo *na soud, neb před právo, před soud.* Dobře však pravíme obe-

slati k jistému dni. K svědomí obeslati t. j. aby svědkem byl.

Vydati, neb dáti na zpět jest německé, my Češi píšeme toliko dodati.

Dostavujeme se *k* právu **na** třetí obsylku (ne k třetí obsylce), avšak dostavili se *na* sněm.

Pracovati pojiti se může v rozličném smyslu buďto v *něčem*, znamená-li to tolik, co cvičiti se v něčem neb něčemu, pak o něčem, o něco, při něčem, nikdy pak na něčem, leč bych říci chtěl leže na stole pracuje.

Poklesky ve skloňování jmen statných.

Za doby nejnovější vyskytují se mnozí spisovatelé, již správně skláněti a časovati neumějí. Z té příčiny nebude zajisté od místa, vytkneme-li zde hlavní ty poklesky, jichž se dopouštějí z nevědomosti, ačkoliv vyznati musíme, že věci tyto patří vlastně do nejnižších tříd ústavu každého.

Již v prvním skloňování působí jména statná na *el* mnohým spisovatelům nemalé nesnáze, ani nevědí si rady, kam je vřaditi mají, zdali pod vzor *had* čili *muž*, a přece platí zde velmi jednoduché pravidlo, totiž: všecka jména odvozená od sloves příponou *tel* patří pod muž na př. obyvatel, učitel atd., nikdy nesmí státi tedy *y*, nýbrž *i*.

Na opak opět těchto 8 jmen skláněti se musí dle had: *anděl*, *kotel*, *manžel*, *popel*, *týl*, *účel*, *úhel* (kout), *vrchol*, pročež ve Vokativě: anděle, manžele, k účelu (nikdy k účeli), v popele, kotle, na vrchole a v množ. čísle vrcholy, kotly atd.

Měkké *l* jest dále ve jmenech: cíl, jetel, hřídel, chmel, chramostýl, kachel, koukol, korbel, král, kužel, mandel, *mol*, *motýl*, pytel, svízel, šindel, *topol*, trupel, uhel, zřetel. Všecka jména tato sklánějí se správně dle meč, pročež gen. *motýle*, *mole*, *topole*, *chmele*, a ne jak se toho nyní dočítáme: motýla, mola, topola. Motýl má původ z motati a mol z melu.

V množném čísle pak býti musí topole, nikdy topoly. Tak též matou si mnozí spisovatelé sklánění jmen vlastních zakončených souhláskou *s*, anebo *z*. Zde platí pravidlo to: že souhlásky tyto jsou tvrdé, kde nepo-

vstaly změžděním, a pročež náležejí pod vzor had na př. Francouz — ačkoliv slovo to od nepaměti skloňuje se podle vzoru muž, tak i Šmaus, Hes, Kraus podle had, tedy u pana Hesa, Šmausa atd.

Naše jména peníz a kněz povstala změžděním, srovnej německé „Pfennig a Kuning“ (perské chan). Za tou příčinou sklánějí se dle meč a muž.

Že jména měst a vesnic, nejsou-li odvozena od jmen obecných, v genitivě jednotného čísla mají *a*, jest známo, avšak v zapomenutí již přichází, že jména taková od jmen druhových aneb obecných původ mající, v genitivu mají u, na př. do Brodu, Mostu atd.; jenom Tábor, Náchod, Kámen, Újezd má *a*, ačkoliv jsou to jména druhová.

Přípona vokativu jest u vzoru had e, jen po *h*, *ch*, *k* také *u*, a poněvadž toto e úzké jest, musí tvrdé souhlásky před ním změkčeny býti na př. bože. Z té příčiny liché jest i pravidlo, že u jmen souhláskou *r* zakončených jen tenkráte *r* měkčiti se má, předchází-li souhláska, na př. bratře. Pravidlo toto nemá do sebe žádného vážného důvodu a za tou příčinou zcela správné jest, pravíme-li: doktoře, profesoře, leda bychom se snad na to odvolati chtěli, že říkáme též beru, bereš, a v darech, na místě v dařech, beřeš atd.

Tušíme, že nebude od místa, uvedeme-li na pamět, že v Lokále vůbec jest koncovka *ě* starší, nežli u, a že lépe jest užívati toho ě zvláště u všech neživotných, tedy na stromě, na roze, atd.

Manželé jsou muž a žena, manželové ženatí muži, jako rodiče otec a matka a rodičové více rodičů. Srbín a Rusín má v množném čísle: Srbové, Rusové, nikoliv Rusíni.

Všecka jména na *men* jdou sice v jednotném čísle též podle vzoru *meč*, ačkoliv v genitivě také *a* přijímají, v množném čísle skloňují se však dle vzoru sud. Podstatná jmena na *ce* původu časoslovného, jež se druhdy skláněla dle země, zachovala ze sklonění toho ještě Vokativ v jednotlivém čísle, kterýž roveň jest Nominativu, tudíž psáti dlužno: pane správce, obhájce, strážce, soudce, vůdce, proti čemuž se však vesměs chybuje a piše špatně správče, neb správci.

U jmena „týden“ nejlépe učiníme, když obě části skloňujeme, tedy 1. týden, 2. téhodne, 3. témudni, 4. týden, 5. týdni, 6. v témdni, 7. týmdnem, množ. číslo tédni, 2. týchdnů, 3. týmdnům, 4. tédni, 5. tédni, 6. v týchdnech, 7. týmidni. Avšak postačí již také, když toliko druhou část skloňujeme.

Přítel a loket mají v množném čísle v Akkusativu a v Instrument. též y, obé jest dobré přátely a přátele Akkusativ.

Největší zmatek způsoben spisovateli našimi co do skloňování jmen rodu ženského. Zde jest již taková libovůle, že se jí zhroziti musíš, a přece jest i zde pravidlo velmi jednoduché. Neboť jako u jmen mužských jsou i zde toliko dvoje skupení a sice první, jež se končí samohláskou a, ě, kteréžto ě jest z původu svého přehlasované ja, na př. duch - ja, duše, a skupení druhé, jež se končí měkkou samohláskou, na př. kosť, daň. Za tou příčinou uvykli jsme si chybně psáti kost, zanedbávajíce obměkčování poslední souhlásky, což přece nutno jest, neboť jména tato končila se původně samohláskou i, jež později v jeřík seslabená u nás označována býti má měkkostí předcházející souhlásky. Pročež psáti máme smrť, chuť, atd., když již i toho v obecné mluvě zanedbáváme.

A věru ohlížejíce se i po mluvnicích našich vzdáváme se téměř vší naděje, že by se nám podařilo uvesti ve zmatek tento v skutku babylonský pořádek, neboť věc tato sluší více do mluvnice, nežli do brusu.

Za tou příčinou nebude nám nikdo na zlé vykládati, spokojíme-li se s vytčením toliko nejhrubších poklesků, jež se nejčetněji vyskytují.

O jmenech končících se samohláskou *a* netřeba obšírně mluviti, neboť jest to sklonění, jež se zachovalo u všech Slovanů v úplné své ryzosti, jen toho připomínáme zde, že jména rodu mužského vycházející v *ta* a *sta*, jež v čísle množném skloňují se jak známo dle vzoru had, jakož i jiná jména na *a* r. m., mají v Nom. množ. čísla *i* a *é* a řídčeji ové na př. Taborita, m. č. Taboriti—é; houslista, i, é.

Co se pak týče sklonění jmen statných druhdy v *ja*, nyní v *ě* vycházejících, především podotknuto bu-

diž, že odsutím hlásky *ě* dostalo se mnoho jmen pod vzor daň, kdežto se dříve dle vzoru země skláněla, na př. hráz, kratochvíl, postel, tíž, tvrz atd.

V množném čísle ovšem země a daň se od sebe neliší. Loď a labuť sklánějí se dle *daň*, a nikoliv *dle kosť*, káně dle země, a nikoliv *to káně*, leda mladé.

Zcela nesprávně uvykli jsme si skláněti jména: lež, myš, otěž, rež a veš podle kosť, a opět klec a obec dle *daň* na místě dle kosť, neb klec povstalo z klepti a obec z obvěti.

Ale dle kosť a ne jinak skláněti se musí jména: hloub, leb, otep, slup, Slupi, směs, čeleď, měď, chuť, čtvrť, mláď, píď, odpověď, zpověď, louč, *mysl*, *mosaz*, *ocel*, zeď, žluč, *obuv*, pak všecka jména míst na *im* a *av* jako: Kouřim, Chrudim, Boleslav, ano i Příbram, Pešť.

Jména *hosť*, *choť* a *tesť*, jsou-li rodu ženského, skloňují se zcela pravidelně dle vzoru kosť, jsou-li však rodu mužského, sklánějí se dle vzoru muž, ale zcela chybně jest host, hosta. Že pak v množném čísle říká se hosté, jest známo.

U jmen rodu středního dopouštějí se spisovatelé naši té nesprávnosti, že skloňují *líce* a *plece* dle země, ač jsou rodu středního a skláněti se mají dle pole.

Dále u jmen věcí na *iště* chybují tím, že kladou v genitivě ete a v množném čísle pak *ata*, což hrubá chyba jest, ana přípona ete, ata přisluší toliko bytostem živým.

Přece však z neživotných: doupě, poupě, vole, koště, krátče a zemče, starodávným již zvykem přijala v množném čísle příponu na *ata*, což však zcela chybné jest u slova vejce, kteréž má v gen. mn. čís. vajec, nikdy nesmíš psáti vejcete, vejceti, jak jsme se toho již bohužel dočtli.

Novověké rčení: rukoum, nohoum, kolenoum, jsou nestvůry ohromné, jichž se co nejbedlivěji střez, neboť vloudily se teprvé před nedávnem ve spisy české, nejsouce ani číslo dvojné ani množné, neboť dvojné číslo jako v jiných příbuzných jazycích tak i u nás za starodávna mělo jen tři přípony, jednu pro nominativ, akk. a vokativ, druhou pro genitiv a lokál, třetí konečně pro dativ a instrum. Z té příčiny musilo by no-

věké rukoum, kolenoum zníti: rukama, kolenoma. Tak i očím a uším teprvé později se vyskytuje a musí správně zníti: očima, ušima. Vůbec nevědí si spisovatelé mnozí rady s dativem a instrum. čísla dvojného, jakou sponu totiž klásti mají před příponu *ma* a přece jest pravidlo zcela jednoduché, spona ta jest táž, jež se vyskytuje v dativě množného čísla před *m*.

Cizí vlastní jmena v *e* a *i* (y) vycházející přijímají nejraději přípony jmen přídavných, avšak bez čárky, neboť zde není žádné staženiny, na př. Milte, Milte-ho, Tonelli-ho.

Pohyblivé *e* u jmen vlastních jdoucích podle had a muž se nyní zhusta nevysouvá, což se příčí pravidlům ve skloňování platným. Lépe jest tudíž, vysouváme-li toto pohyblivé *e*, jak to činíme u jmen obecných na př. Mareš, Marše — Maršovi atd.

U jmen z latiny a řečtiny pocházejících dlužno přivěšovati přípony k jich kmeni, tedy drama, dramata, thema — themata. Tím spůsobem nejlépe budeš i sklániti jména vlastní, ačkoliv si jazyk náš koncovky tyto všemožně přispůsobiti hledí, a kde se takovéto zčeštěné tvary ujaly, nejlépe pochodíš, přidržíš-li se jich na pořád na př. Jidáš, Tomáš atd.

Konečně zbývá nám ještě podotknouti, že vlastní jména cizí zvláště francouzská, italská, německá a maďarská skloňovati se mají vždy podle rodu a podle toho, jaká přípona k jich vyslovení nejlépe se hodí, při čemž jen toho šetřiti jest, že koncovky *s*, *z*, *k* u mužských jmen vlastních jsou tvrdé a tím ke vzoru had náležejí, jenom jména německá na *z* a *tz* vycházející vřaditi musíme pod vzor *muž*, neboť souhláska c jest u nás vždy měkká.

Slovo paša skláněti dlužno dle způsobu našeho Váňa, totiž podle ryba, avšak v genitivě píše se pak měkké i na místě y.

Ruská jména na *ov* a *in* jsou z původu svého vlastně přídavná přivlastňovací jména a týmž spůsobem je skloňovati máš, jakým se skloňují přivlastňovací přídavná jména v jazyku spisovném, tudíž v instrumentale s příponou *ým*, tedy Orlov, Orlovým.

Poklesky při užívání a sklánění jmen přídavných a zájmen.

U jmen přídavných zanedbávají nyní spisovatelé zhusta v přísudku klásti přídavná s neurčitým zakončením, což i rovnou měrou platí o příčestí minulého času činného i trpného rodu. Pročež nesprávně píšeme: my jsme veselí m. veseli, dítě bylo veselo, tak i psáti dlužno: sepsané mnou knihy byly chváleny atd.

Pouhý latinism jest: činím se vám poručena, neb činím vám je poručeny, Čech říká jednoduše: poroučím se vám, poroučím vám je atd. aneb schvaluji je vám.

Avšak rčení: mějte mne omluvena, nás omluveny atd. nabylo již jaksi práva domovského.

Špatná naprosto jest vazba: nelze nám šťastnu býti, neboť šťastnu jest dat. jed. čísl., kdežto v té staženině býti musí dat. množného čísla, tudíž nelze nám šťastným neb šťastnými býti, jest to dle latinského: „non licet nobis esse beatis;“ dobře jest ovšem: lze mi býti veselu, neb zde jest dat. jed. čís.

Že přivlastňovací přídavná jména v lokale jednotného čísla veskrz *ě* mají, netřeba podotýkati; tedy v bratrově domě, nikdy v bratrovu, to jest dat. jednotného čísla.

Jména ženská na ova sklánějí se jako *určitá jmena přídavná*, když stojí sama o sobě anebo ve spojení se slovem paní na př.: kupcová, neb paní kupcová, ale žena kupcova dle neurčitého zakončení. Tak i králová, císařová dle silný, novější naše královna, císařovna zna-

menalo předkům našim dceru královu, císařovu. Z toho jde, že ve slově: Králové Dvůr, Hradec, jest Králové nesklonné, jest to genitiv, a toliko druhé slovo se skloňuje.

Pamatujme si vůbec, že příjmení ženských mají dvojí koncovku: krátkou pro ženské nevdané na př.: Anna Myslíkova, a dlouhou pro vdané: Anna Myslíková.

Končí-li se však příjmení na *ský*, říkáme o vdaných: Marie Rajská, u nevdaných: Marie Rajských, jinak nesprávně mluvíme.

Přídavná jména: *cizí*, *ryzí* dlužno skloňovati dle měkkých přídavných, neboť povstala změžděním z štuždruď-, ve slově drzý jest ale *z* původní.

Že naše: sudí, markrabí, purkrabí, Jiří jen tehdy podle boží jdou, nejsou-li určena přívlastkem, již z paměti vymizelo, pročež: sudí, sudího, sudím. Jakmile se jim dostává přívlastku, skloňují se pak dle znamení, na př. nejvyššímu sudí, k sv. Jiří.

O přídavných vycházejících v *ný*, *natý* připomínáme, že mají sponu i a tudíž předcházející hláska tvrdá musí se změkčovati, jak i správně ve starých slovích slýcháme; *moučný*, pročež špatně: vláknatý místo vláčnatý. Ve slově *pěkný* jest *k* vsuto, srovnej německé „fein“ a řecké: φαεινός neb φαεννός.

Mezi přídavnými na *ný* a *ní* nebylo v staré češtině žádného rozdílu, co do významu, jenom co se týká kmene. Od nesklonných částek řeči, od předložek a příslovek a tím i od podstatných, jež prostoru a čas znamenají, tvořila stará čeština přídavná na *ní:* na př. dnešní, noční, zadní, spodní atd.

Zcela nepodstatný jest tudíž výklad mnohých gramatikářů, že přídavná na *ný* označují *obsažnosť*, kdežto prý na *ní* „*vztažnosť.*“ Takového rozdílu v staré češtině neshledáváme, a není žádné věru příčiny držeti se přípony *ní* zuby nehty, a jen tam, kde zvyk již učinil rozdíl, i my ho šetřme.

O zájmenech osobních podotýkáme, že delší tvary: mne, mně, tebe, tobě atd. kladou se z pravidla tam, kde osobní poměr s větším důrazem vytknouti se má, jmenovitě v protivách, pak po předložkách a konečně

kde k pádům těm přívlastek vztahovati se má. Též na začátku věty užívej delších forem.

Druhý pád od *on* a *ono* zní: jeho, ho, a poněvadž po předložkách užívati třeba delších tvarů, musíme správně psáti: bez něho, do něho, dle něho atd.

A poněvadž 4. pád od *on* jest *jej*, místo starého ji, nesmíme nikdy klásti: na něho m. na něj (neb naň), pro něho m. pro něj (proň), za něho m. za něj (zaň), před něho m. před něj (neb předeň), nad něho m. nad něj (nadeň). Zkrácenina ze starého akkus. *ji* jest ještě veň, oň, proň, pročež zcela chybné jest *doň*, neboť do má genit. a ten zní: jeho neb jho.

Že by u živých klásti se mělo v Akk: od *on* jeho neb ho a u neživých toliko jej, nezakládá se na nižádném správném důvodě, neboť akkusativ jinak zníti nemůže nežli *jej*, v staré češtině *ji*. Snad vzalo to původ svůj odtud, že i u životných jmen podstatných r. m. klademe genitiv neznajíce tvaru pádu 4.

Od *ono* jest akk. jed. č. jenom *je*.

Mnozí spisovatelé kladou v 7. p. jed. č. od on, ona a *ono* též i bez předložky ním, ní, m. jím a jí. což se však již i ve starých spisech vyskytá.

An ana ano — ani, any, ana, jest staženina na místě *a on*, a tudíž nesmí se jí jen o třetí osobě užívati, aniž státi smí na počátku věty na př. an nikdo nepřišel, m. ježto, poněvadž. Totéž platí o *anto*.

Velmi zhusta kladou spisovatelé naši můj, tvůj, jeho atd., kde má býti svůj, ačkoliv pravidlo velmi jednoduché jest: všude kde podmět čili subjekt sám jest majetníkem, přivlastňuje mu řeč česká náměstkou svůj, ať jest osoba kterákoliv a taktéž i číslo.

Z té příčiny modlíme se v páteři až po dnes chybně: jakož i my odpouštíme našim viníkům, mělo by býti „svým.“

Někdy klade se opět zbytečně způsobem německým „svůj,“ kde zvratné zájmeno „si“ již toto „svůj“ zastupuje, na př. učinili si jej služebníkem, klásti ještě „svým“ jest zbytečný pleonasm. Svůj, můj, tvůj atd. státi musí jen tam, kde toho nutná potřeba, kde by nedorozumění vzniknouti mohlo.

Jeho, *její a jejich* jsou genitivy od zájmen *on*, *ona*

a oni, *y*, *a*. *Jeho*, *jejich* neskloňujeme, *její* naproti tomu hned od svého vzniku ke konci 14. století skloňuje se podle *boží*, a sotva již toho se kdy domůžeme, by se též neskloňovalo, neboť: „usus tyrannus.“ Pročež jest jejích genit. jedné ženské, jejich genit. více osob, ať mužských nebo ženských.

Ukazovací zájmeno *týž*, *táž*, *též* skloňuje se zcela pravidelně dle dobrý, á, é, přibírajíc k pádovým příponám své důrazové *ž* nebo *že*, tudíž týmž spůsobem, týmiž chybami atd. Zhusta užívá se nyní na místě *týž*, ten samý, kteréž však označuje, „právě ten,“ a opět kladou mnozí všude týž, kde pouhé ten státi má, neboť německé „derselbe“ jest na mnoze pouze naše *on*, anebo se ani nevyjadřuje.

Mnozí spisovatelé spojují obě ukazovací zájmena: *ten*, *ta*, *to* s *týž*, *táž*, *též* a tu dlužno obě části skloňovati. Mnohdy předkládají našemu *týž*, *táž*, *též* ještě jednoduché *tý*, *tá*, *té*, píšíce: *týtýž*, *tátáž*, *tétéž* a neskloňujíce první částky, což však pouhé hyzdění jazyka jest, ačkoliv se vyskytuje častěji: týtýž neb tytýž na místě sice, druhdy, někdy.

Zájmeno vztažné *jenž* skládá se z těchto tří živlů: z ukazovacího zájmena **i** čili *ji*, z přísuvky **n** jako v t-en on-en, pak z příklonného *ž* místo staršího *že*. Z té příčiny vypadává vsuvka *n* v rodě žensk. a střed. jako v ta, ona, a psáti musíme: jenž, jež, jež, kteréž se pak sklání zcela pravidelně dle on, ona, ono — tedy jehož, jíž, jehož atd. V množném čísle užívati jenž pro všecky tři rody jest zcela neústrojné a chybné, musí býti již, jež, jež. Naše spojka *ježto* jest tudíž střední rod od jenž, jež, jež přisutím *to*, a netřeba ji psáti s *š*.

Z číslovek vytknuty buďtež chyby; dvoum, oboum m. dvěma, oběma, pak na paměť uvedeno budiž, že jako tři tak i čtyři sluší vlastně všem třem rodům a týmž spůsobem se též skloňují: tři, čtyři, 2. tří, čtyř, 3. třem, čtyřem, 4. tři, čtyři, 6. třech, čtyřech, 7. třemi, čtyřmi, ačkoliv u čtyři i v písmě vyskytuje se o neživotných a ženských také: čtyry a v lok. a instrum. pouhé r m. ř. *Zcela chybné jest ale v genit. třech m. tří.*

Sto jest statné jméno a skloňuje se dle vzoru slovo, jen v lok. má *stu*. Pročež zcela špatně píšeme před

sto lety, ve stu letech, m. před stem let, ve stu let. Přece však vyskytují se příkladové, kde *sto* a *tisíc* se pojí jako přídavná jmena se svými jmeny podstatnými na př. Páni Čeští v sedmi stech koních vyjeli — a tím i před sty lety, ve stech letech.

O půl a *čtvrt* připomínáme, že mají příslušné jméno statné v genitivě jen tenkráte, stojí-li v Nom. neb v Akk. na př. čtvrť hodiny minulo, za čtvrť (půl) hodiny přijdu. Vyžaduje-li však vazba jiného pádu, pak se čtvrť a půl neskloňují a jméno statné klade se do pádu, jehož věta právě žádá, na př.: před půl, čtvrť letem se to událo, v půl hodině mne zde máš atd.

Číslovky druhové na erý, erá, eré, skloňují se pravidelně dle *slabý* jen v instr. množ. čís. jest m. *erými*, pouhé *rmi*, na př.: šesterými — šestermi. Přípony neurčité: *er*, *era*, *ero* mají platnosť podstatných jmen a tudíž genitiv u sebe, ale v instr. užívá se nominativu na př. se čtvero pacholaty m. se čtverem pacholat.

Naše dvé, obé, tré, jest staženina z dvoje, oboje, troje, a užívá se jí správně tam, kde mluvíme hromadně na př. tré sester.

Číslovky neurčité čili obecné: mnoho, málo, kolik, tolik, několik mohou se skláněti buďto zcela dle vzoru svého slovo, kdežto příslušné podstatné jméno stojí v genitivě, anebo mají krom nom. akkus. a vok. příponu — a podstatné jméno přijde do svého pádu, při čemž „málo“ zůstává nezměněné, aneb konečné kolik, tolik, několik skloňují se pravidelně s tím rozdílem, že podstatné jméno příslušné stojí s nimi v témže pádě; na př.: od několika let, k několiku lidem atd., avšak v málo dnech, před málo věky, ale před několika sty lety, s několika chlapci atd.

Naše *vesmír* jest zbytek mužského rodu neurčité číslovky staré: veš, vša, vše, a chceme-li správně psáti, musíme obě částky skláněti, tudíž: všehomíru, všemumíru atd.

Žádný a *nikdo* liší se od sebe tím, že žádný jest původu svého jmenem přídavným, kdežto nikdo má platnosť jména statného, jest týž rozdíl jako mezi latinským „nullus a nemo.“ Pročež říci můžeme žádný člověk, nikdy však nikdo člověk.

Všeliký znamená sice tolik co *každý*, ale s tím rozdílem, že všeliký má do sebe význam latinského „quivis, omnis, quilibet," tedy veškerý, jakož i rozličný.

Více kladou mnozí tam, kde by naše již (už) státi mělo, někdy spojují více i s již, na př.: on více nepřijde, jest pouhý překlad německého „er kommt nicht mehr," my Češi říci musíme: on již nepřijde. Zcela špatně jest též: více osob bylo přítomno, m. několik osob, neboť více státi může jen tam, kde proti němu méně neb než položeno býti může. Jest to na mnoze latinské „magis."

Novověké **nazvíce** a **vícero** považujeme zhola za nesprávné, ač i analogii: kolikerý, několikerý máme, zde má však koncovka komparativní význam positivu dle řeckého.

O slovese.

Sloveso české za doby naší velikou již zkázu vzalo. Především chybují namnoze spisovatelé tím, že nyní málokdy činí rozdíl mezi slovesy skonalými a neskonalými, čímž zevrubné určení děje, jímž a to vším právem chlubí se Slovan, téměř na zmar přichází.

Zapomínáť se, že sloves skonalých, jak jednoduchých, tak i končících správně užívati možná toliko o minulosti a budoucnosti, tak že bohužel i ve spisech pro školy určených zhusta vyskytují se příkladové, kde jednodobá neb končící slovesa zastupují čas přítomný! Jenom sloves neskonalých: tedy trvacích, pokračovacích, opětovacích, ano i počínavých užívati můžeš správně o všech časech.

Druhá neplecha, jež se tropí se slovesem naším, jest, že mnozí spisovatelé uvykli si klásti místo neurčitého způsobu supinum čili dostižný způsob na *t*. Komu se již nelíbí neurčitý způsob na ti a mermocí klásti chce již pouhé t, znamenej je měkkostí, piš tedy vždy *ť*, neboť *i* nikdy beze vší stopy vypuštěno býti nesmí. Zde jaksi naschvál kladou mnozí neurčitý způsob na *ti* tam, kdeby z pravidla supinum na *t* býti mělo, t. j. po slovesích znamenajících pohyb z místa na místo. A ježto supinum má do sebe povahu jména statného, musí vždy pojeno býti s 2. pádem na př. šli lovit ryb: vyšli hlasat slova božího.

Dále liší se supinum od neurčitého způsobu i tím, že kmenovou samohlásku vždy krátí: na př. jdeme spat; přišel oznámit nám poselství toho, atd.

Běžné nyní neurčité spůsoby: dosáhnouti, najmouti, vrhnouti, pnouti, přijmouti, počnouti, vládnouti atd., jsou nestvůry, jichž se pilně varuj, správně psáti musíme: dosíci, vrci, piati, přijati, počíti, vlásti atd. Taktéž zcela chybný jest neurčitý spůsob *střežiti* místo *stříci*, tím chybné i *střežím* místo *střehu* atd.

Dloužení hlásek v neurčitém spůsobě sloves trojslabičných, do prvé třídy patřících, jest chybné, toliko *u* zůstává obyčejně vždy dlouhým. Pročež psáti musíš: vypiti, nabyti, přikryti atd., ale obouti, vysouti atd.

Jenom u sloves zavřeného kořene, vyjma *moci* a *jeti*, dlouží se poslední sylaba i tenkráte, když není dvojslabičné, na př. upéci, utíti atd.; což však na nižádném důvodě mluvnickém se nezakládá, alebrž zvykem toliko se ustálilo. Od mlíti užívá se raději: semleti, vymleti atd.

Známkou spůsobu rozkazovacího jest *i*, kteréž po samohlásce v *j* přechází na př. bij, místo bii neb staženě bí, kryj, pij. Mimo to, jak vůbec známo, předcházející samohláska *a* se zpětně přehlasuje; na př. hledej místo hledaj. Méně známo jest však, že dlouhá kmenová hláska v spůsobě tom se krátí, což i tenkráte platnosť svou má, užívá-li se delší formy na *iž*, protož psáti musíme: řeď, řediž, suď, sudiž, ohlaš, ohlasiž, slidiž atd. Ponechati v spůsobě tom dlouhé hlásky jest hrubá chyba, jakož i když v řeči spisovné užíváme po vypuštění toho *i*, rozlišování stupně druhého. Pročež psáti musíme vždy: střez, pec atd.

Hrubé chyby dopouštějí se oni, kdo píšou: *bychme* aneb dokonce *abyjste*, neboť známkou minulého času prostého jest souhláska *s*, jehož jediným zbytkem jest naše bych, bys, by, bychom neb bysme, byste, by. Toto *s* mění se toliko mezi dvěma souhláskama v *ch*, nikdy však před souhláskou, pročež nikterak nemůže býti bychme. V druhé osobě bys, jest *s* známkou časovou, jako *ch* v by-ch, kdežto přípona osobná i tu i tam zanikla. Jungmann snažil se sice všude ve spisovný jazyk uvésti pouhé by pro 2. osobu.

Z toho, co s vrchu praveno, vysvítá též zřejmě, že psáti se nesmí nikdy abyjste, neboť jest to místo abychte — (pro souhlásku) abyste; *jste* zde nikterak

místa míti nemůže, a správněji musí státi a — byste, ježto nikoliv odvozeno není od času přítomného.

Příčestí minulého času jest dvojí; totiž činné na *l* a trpné na *n* neb *t*. Tvary: nadchl, uschl, dotkl, pnul, padnul, sáhnul a podobné, jsou nestvůry, z nichž první jsou skupeniny ústrojí češtiny nepřiměřené, musí správně zníti: nadechl, usechl, dotekl, pjal, padl, sáhl.

Přípona *l* spojuje se bezprostředně s kořenem spůsobu neurčitého.

Z přípon příčestí trpného času minulého jest *t* u sloves kořene na *i*, *y*, *u*, *m* a *n*, tudíž i muší býti i jat, napiat, nikdy však napnut, najmut. U všech ostatních tříd jest *n* a sice se sponou *e* u sloves prvých, dvou tříd kořene zavřeného a u všech čtvrté třídy, pročež nesen, *přinesen*, *vznesen*, *dosažen*, *nošen*.

Jinde jsou známky, *ě*, *a*, a *ova* i sponami spolu.

Zde však nebude zajisté od místa, připomenouti toho, že příčestí trpné od některých sloves nepřechodných má význam činný, na př. propadený, zamrznutý, minutý, mrzutý, smrdutý, tekutý, visutý atd.

Naproti tomu špatně říkáme: vyležené pivo, místo vyleželé.

Utvoříme-li si jména přídavná ze sloves zvratných na *lý*, *á*, *é*, nesmíme k nim nikdy připojovati zvratného zájmena *se*, n. př. zběhlý, vloudilý, nahodilý, zcela špatně bylo by: zběhlý se atd.

Užívati přídavných jmen z přechodníků časů minulých rodu činného na *ší* utvořených není české, ač i proto analogii máme v přechodníku času přítomného.

Přivěšovati konečně ku přechodníku času minulého u sloves kořene zavřeného ještě *v*, n. př. vedv, padv, příčí se zhola ústrojí jazyka našeho, ano marně bys co podobného i u jiných jazyků slovanských hledal, neboť takových skupenin souhlásek na konci slov v nižádné řeči slovanské nenajdeš.

Na konec zmíniti se ještě musíme o třetí osobě čísla množného v čase přítomném. I zde chybují spisovatelé naši zhusta kladouce *ejí*, kde ho ani býti nemá n. př. prosejí, musejí. V mluvnicích našich stojí ovšem pravidlo, že tam klásti se musí *ejí*, kde v spůsobě rozkazovacím jest ej. Naproti tomu mohli bychom odpo-

věděti, že *ej* v spůsobě rozkazovacím stojí tam, kde v třetí osobě čísla množného stojí *ejí*. Tím bychom se ovšem pravdy nikterak nedověděli. Snáze snad si budeme pamatovati pravidlo to, jež zní, že přípony *ejí* užívá se toliko k zamezení průzvu (čili hiatu) tam, kde se dvě již samo sebou dlouhé samohlásky v jednu stáhnouti nedají, což platí o všech stupňováním povstalých slovesech, na př. honiti bude míti honí, ale sháněti, vyháněti: shánějí, vyhánějí. Náležeti má: náležejí, tudíž i náležející; voditi má vodí, sváděti však svádějí atd.

Bych však obviňován nebyl nevědomostí, podotýkám, že musiti již od dávna má zvykem v třetí osobě musejí beze všeho podstatného důvodu.

Něco ze skladby.

O genitivě.

Nižádný pád nepůsobí v řeči naší tolik zmatků, jako genitiv. Ačkoliv jsme se již dodělali toho, že spisovatelé naši na mnoze správně kladou genitiv ve větách záporných, přece však zapomínají zhusta, že zápornosť nezasahuje nikdy do druhé části složené a spojené spojkami: než, ale, jedině atd., na př. jiných radostí nemám než tu jedinou. Tak i u genitivu zaměněného místo nomin. na př.: jiné pomoci nebylo než ta.

Za to však kladen býti musí genitiv i tenkráte, když zápornosť spočívá v pomocném slovese, na př.: neumí chytati ptáků; nechtěli zavříti bran. Ano u Veleslavína dočítáme se i této vazby: neučí se řádně řemesla, a Hájek píše: zanedbávali vzdělávati rolí svých.

V zapomenutí vchází již, že slovesa *nechati*, *zanechati*, *nedbáti*, *zanedbávati*, *nenáviděti* jsou též záporna, jsouce složena se zápornou částicí „ne“. Pročež správně mluvíme: zanechal jediné dcery.

Genitiv tento v záporných větách zakládá se v tom, že v nich osoby neb věci, o kterých řeč jest, odlučujeme, oddělujeme na mysli. Jest to tudíž vlastně genitiv odluky.

Mylně kladou též zhusta genitiv kolikosti čili partitivní. Ten místo má jen tenkráte, když se nevztahuje působení podmětu k celému předmětu, nýbrž jen k jisté částce jeho na př. dej ovsa — totiž čásť; dej mi chleba atd. Jinak místa míti nemůže a nesmí.

Genitiv odluky státi musí v správné řeči po všech slovesech *ubíhání* a *oddělování* na př. *ujíti, uniknouti, zniknouti, pustiti se, odstoupiti, odvážiti se, opovážiti se něčeho,* tak i *zapomínati, stříci, varovati se, sprostiti se, zhostiti se něčeho,* pročež psáti musíme: veliké hanby (nikoliv hanbě) neujdeš.

Sem náležejí i slovesa *pozbývání* označující, jakož i *žádosť,* na př. žízniti krve, lačněti chleba.

Zhusta nešetří se starého pravidla, že slovesa složená s předložkami: *do, na, po, při, u,* pojí se s gen. Předkové naši u všech takto složených sloves kladli vždy genitiv, a teprvé koncem šestnáctého století, kde jazyk náš již patrnou zkázu vzal, jeviti se počíná jakási kolisavosť, avšak dobří spisovatelé i v dobách pozdějších šetřili svědomitě toho starého zvyku. Jen za doby nejnovější dopouštíme se zhusta chyb u věci té, lpíce příliš na vazbě německé. Pročež správně pišme: povznesl neb pozdvihl hlasu svého, udělil mu milosti té, podal, přidal toho, dobyl města úprkem, dostal nebohaté, ale správné ženy, došel cíle svého, zpráva došla krále atd.

Taktéž i slovesa označující *nepříjemné hnutí mysli* naší, jako *želeti, pykati, plakati, báti se, kvíleti, litovati, káti se, děsiti se* atd. Jest to genitiv příčiny.

Dále pojí se s genitivem slovesa: *brániti, hájiti, hledati, zbaviti, vyhledávati, sprostiti,* a jednoduchá i složená slovesa zvratná: *chopiti, spustiti se, držeti se, chytiti se* atd. Naopak **konati, zjednati, získati** *má vždy akkusativ.*

Nebude zajisté od místa, připomeneme-li, že i po přídavných jmenech, znamenajících *účastenství* neb *vědomosť,* klademe na spůsob latiníků genitiv: blízký cíle svého, přítomen služeb božích, vděčen toho dobrodiní, vědom, znalý věcí svých, hoden, účasten chvály, věc matky tajná atd.

Avšak *vinen, povinen, jist, bezpečen, bohat, hrd,* vždy s instrumentálem: vinen smrtí jeho, jist životem, bohatá země stříbrem atd.

O genitivě supina spisovatelé naši již pranic ani nevědí, kdežto v starších spisech svědomitě ho všude šetřeno bývalo. Psáti musíme: šel chytat ptáků, lovit ryb, přišel oznámit té radostné zprávy, odešel vypátrat zlo-

dějů atd. Za to ovšem dočteš se zhusta vazby i šli spáti (m. spat) a nechtějí spat (m. spáti).

Hrubý nesmysl jest *stává těch poměrů* místo jsou poměry; neboť zde není žádné negace, a již to *stávati* jest nečeské, místo jednoduchého býti.

O dativě.

Pád třetí čili dativ klásti dlužno po slovesích: *dívati se, podívati se, diviti, podiviti a obdivovati se, taktéž i těšiti a radovati se* něčemu — ačkoliv i z něčeho správné — *pak chtíti.*

Za tou příčinou hrubá jest chyba obdivovati něco, neb to jest pouhé německé „bewundern etwas.“ Čech má: divím neb obdivuji se něčemu; obdivovaný tedy ani býti nemůže.

Proćež i správně mluvíme: *Čemu* sám nechceš, nečiň jinému.

Taktéž se smějí Čechové něčemu — nikdy *k* něčemu, a pak modlí se Bohu — nikoliv *k* Bohu.

Zvykati, přivykati, navykati nesmí nikdy pojeno býti s předložkou *na,* nýbrž toliko s pouhým dativem, neboť jest s *učiti* téhož kmene, kteréž i jako *přiučiti,* vyučiti, vycvičiti, naučiti se s pouhým dativem pojeno býti musí, pročež správně mluvíme: čemuž se naučíš, tomu se tak snadno neodučíš, a lid obecný správně mluví: vyučen řemeslu, kdežto i v spisovné řeči dočísti se můžeš: vyučen v řemesle neb vycvičen v tom neb onom, místo pouhého dativu.

Taktéž i slovesa: obcovati, přirovnati, připodobiti, pojiti dlužno s dativem, jakož i slovesa: psáti, posýlati někomu, ne na někoho.

O akkusativě.

Pád tento zhusta zaměňován bývá s genitivem, zvláště u sloves: *získati, zjednati, konati, zasluhovati;* dále též v zapomenutí přichází, že mnohá slovesa nepřechodná, když s předložkami *na, nad, o, ob, po, pod, pře, před, pro, roz, vy, vz, z, za* spojena jsou, řídí se pádem tímto, pročež psáti musíme: nadejíti, předejíti

někoho, opatřiti něco, nikdy něčeho atd. Odtud i staré: hrdlo, krk propadl. U sloves: *ceniti*, proceniti, šacovati lépe učiníme, klademe-li pouhý akkusativ než předložku *za*.

O lokále.

O pádě tomto podotýkáme jen tolik, že se ho užívá nyní zhusta s předložkou *v* tam, kde pouhý instrumentál státi má, zvláště *o čase* na otázku kterým časem; na př.: dnem i nocí přemýšlí; pak k naznačení jakosti neb způsobu, jimiž se co na jevo dává; na př.: v té míře si zadosť neučinil, místo tou měrou; v tom si chybil, místo tím si chybil.

O instrumentále.

Slovesa: *pršeti*, *chrliti*, *chrkati*, *kašlati* mají se pojiti vždy pádem tímto: tudíž chrlí krví, pršelo krví, kamením, tak i: potil se krví, umříti náhlou smrtí, ubezpečiti, ujistiti, zajistiti něčím, dále i *čpíti*, páchnouti, *voněti*, smrděti, zaváněti, chuť míti něčím — nikdy *za* — neb po něčem dle způsobu německého.

Taktéž i slovesa: *viniti*, *obviňovati*, káti se, kárati se, lépe pojíme s pouhým instrumentálem, nežli s předložkou.

Za tou příčinou i: *vinen*, *povinen*, *jist*, *bezpečen*, *bohat*, *hrd*, *mlad* pojí se pouhým instrumentálem, nikdy tedy povinen *k* něčemu, jist *něčeho*, alebrž *něčím*.

Stará vazba žádala instrumentálu konečně i tam, kde se vynášela věc, ku které se co připodobňovalo; na př. zařval jarým turem, to smrdí bahnem atd.

Že pouhý instrumentál kladen býti má tam, kde se označuje nástroj, jímž se něco koná, jest sice dosti známo, avšak přece zhusta proti pravidlu tomuto se chybuje.

O spojkách.

Co do špatného užívání spojek vyskytá se nejhustěji spojka: *jelikož*, jež zastupuje u mnohých spisova-

telů spojku: *ježto* neb *poněvadž*. Spojka tato náleží z původu svého k omezovacím a rovná se téměř našemu: *jak daleko, jak dlouho, pokud,* nelze jí tedy užívati správně ve větách příčinných. Pročež čteme i v biblí; Kristus jelikož člověk umřel, jelikož Bůh nesmrtelný jest. Avšak špatně by bylo: Jelikož jsem se toho do tebe nenadál, velmi jsem se zhrozil.

Staženina *an, ana, ano* pomátla mnohým hlavu tou měrou, že se neostýchají počínati spojkou touto větu, kdežto toliko v souřadné větě místo míti může a to jen tenkráte, když třetí osobu zastupuje, neboť jest to staženina z a on, a ona, a ono. Psáti tedy: „An nikdo nepřišel, odcházím,“ jest nesmysl, taktéž chybné jest: Slyšel jsem Vás, *ani* jste zpívali, neboť to zní nestaženě: slyšel jsem vás, a oni jste zpívali.

Totéž platí o *anto.*

Taktéž místa nemá tázací spojka *pakli* v první části otázky, alebrž toliko v druhé, na př.: Budeš-li poslušen přikázaní božího, dobře se ti povede; pakli pilen nebudeš přikázaní tohoto, budeš toho pykati.

Odlučovací spojka *ale* zaujímá z pravidla nejraději první místo. Na př.: Hledal jsem ho, ale nenašel jsem ho.

Nóbrž a *alobrž* jsou nestvůry novověké, nedouky ve spisovný jazyk vnesené, nebo *brž* jest druhý stupeň od brzo místo bržeji a za tou příčinou může býti toliko: *nébrž, nýbrž, alebrž,* nikdy však *nóbrž* aneb *alobrž;* jestiť to toliko co: nejspíše, ale spíš.

Jestliže jest starší, než nyní běžné *jestli.*

Při spojce *aniž* neopakuje se před slovesem částice *ne,* při *ani* se však z pravidla opakuje, n. př.: Smrť nemá zření k darům, aniž slyší čí prosby. Nebrali peněz od lidu, ani neopravovali domu.

Vazba *jakoby pohnut,* a podobné jest nesprávna, má býti toliko *jako,* což se děje tenkráte, když činem přirovnávacím spůsob děje se znamená, aneb když se vynáší domnělý důvod, n. př.: paste stádo boží, ne jako panujíce nad dědictvím, ale jako příkladem jsouce stádu t. j. nedomnívajíce se, jako byste panovali, ale jako byste příkladem byli.

O slovosledu.

Šířiti se o slovosledu, bylo by zbytečno; neboť zde běží především o to, s jakou myslí mluvíme, aneb na které slovo zvláštní důraz klademe; tím se pak i místo každého slova určuje. Jenom zájmeno zvratné **se** klade se ve větách hlavních z pravidla za slovesem, ve větách vedlejších a v otázkách za spojkou aneb za jmenem tázacím. Avšak příliš daleko od slovesa klásti toto zájmeno, není radno; nejlépe učiníme, když je klásti budeme co možná nejblíž za slovesem. Že pak konečně slova ostřeji se vytýkají nejenom, když se na počátku věty kladou, ale i na konci, jest věcí známou.

Jak pronášeti dlužno v jazyku českém složená statná jména německá?

Jak vůbec známo, libuje si Němec nemálo v složených jmenech, čímž překladatelé naši zhusta u veliké nesnáze uvozováni bývají, ani se domnívají, že i řeč naše snáší takovéto složeniny.

A ačkoliv u věci té za doby naší valný pokrok učiněn, nebude přece tušim od místa, vytknu-li zde hlavní pravidla, jimiž se nám řiditi jest u věci této.

Řeč naše pomáhá si tím, že německá složená podstatná ze dvou neb více slov, pronáší na mnoze toliko slovy jednoduchými aneb složenými s předložkami, jakož i pomocí vhodných přípon, z nichž se nyní zhusta zanedbává přípona *iště, isko, ivo, ice, ovina,* které druhdy zastupovaly veliké množství jmen složených, na př. strniště, smetiště, hrachovina, stavivo, palivo atd.

Velmi četně nyní objevující se přípona *ík* měla by z pravidla obmezena býti.

Dále pomáháme si tím, že určovací německé jméno vynášíme souřadným přívlastkem, totiž jmenem přídavným, n. př. domácí pán, parní kotel atd.

Taktéž musíme na mnoze určovací jméno německé vynášeti přívlastkem podřadným t. j. buďto genitivem, dativem, instrumentálem, anebo týmiž a jinými pády s náležitými předložkami, jak toho bližší určení smyslu

vyžaduje. Pravidla tohoto, velmi jednoduchého se nyní nešetří tou měrou, jakovou toho jazyk náš vždy vyžaduje, a vadou tou dostalo se do mluvy naší veliké množství stvůr pomocí přípony *ík* zcela nesprávně utvořených, jako jsou naše: nákrčník, slunečník, kulečník atd. Čech říká *šátek na* krk, *na* hlavu atd.

Konečně musíme též na paměti míti, že netřeba nám ani všech těch německých složených jmen podstatných, poněvadž si předkové naši u věci té i jinak ještě pomáhali, čehož se však dodělati možno toliko pilným čítáním spisů jejich.

A tak nevšímáním si spisů starších, jakož i na mnoze neznalostí ústrojí jazyka našeho natvořeno aneb spíše zpotvořeno za doby naší veliké množství nových slov. Kdybychom odčistiti chtěli jazyk náš ode všech těchto nestvůr, musili bychom tomu věnovati zvláštní spis. Zde připomínáme toliko našeho: „*blahorodí*,“ jež jest zcela nesprávně utvořeno; neboť jména statná na *í* (z *io*) tvoří se buďto z kořenů přídavných, jako na př.: zdráv — zdraví, aneb z particip perfecti passivi na př.: psán — psaní, volán — í, atd. Chceme-li však německého „wolgeboren“ užívati, klaďme „*blaze rozený*,“ neb urozený, ačkoliv předkové naši bez něho též se obešli.

Taktéž špatně píší mnozí: *ta zášť;* neboť psáti se musí *to záští*, jako nikdo z nás by psáti se neosmělil: *ta přišť*, místo *to příští*, a přece obě slova téhož jsou původu totiž: *při—šed—tio*, a za—šeď—tio, stažením pak vzniklo příští — záští.

Strašlivé nestvůry jsou též: „*výplyv*“ (Ausfluß) a sebe zalhání (Selbstverläugnung). Češi říkají buďto: jeví se aneb jinak, a pak mají své *zapření* — sebe sama.

Taktéž varovati jest se slov: výsledek a následek; mámeť pro to starší slova: výpadek, účinek, a na konec dáváme vysvědčení o něčem, ale nikdy *z něčeho* nebo *přes něco.*

A ačkoliv dobře vím, že ze všech mocností nejmocnější jest zvyk a moda, a že opírati se jim zřídka se zdarem se potkává, tuším přece, že by prospěšno bylo, aby vtíráním takovýchto výšinův a přechvatův

společná basis kanonického spisovného jazyka pomalu a nečitelně pod nohama se neubírala.

Pročež hleďme, co z koleje se vysmeklo, zase do koleje navrátiti, pokud čas jest.

Běžné nyní *Amerikán*, *Afrikán*, jest zcela špatné; neboť koncovka jest *ian*, pročež musí býti: *Američan*, *Afričan*, jako z Prahy — Pražan atd.

Přídavná jména na ní a ný.

Při této příležitosti varovati musím ještě od neústrojného užívání přídavných na *ní*, jež za posledních let působením drahné částky spisovatelstva našeho měrou úžasnou se rozmnožilo, tak že již přídavná na *ný*, pak na *ský*, *ový* atd., v nelibosť a zapomenutí přicházeti počínají. Jest to choroba času, již ovšem jen čas sám nejlépe vyléčí.

Mylné jest, jak již praveno, žeby v jazyku našem a vůbec slovanském formy *ní* a *ný* již samy v sobě něco rozdílného, ona činnosť a obsažnosť, tato vztažnosť, vyznamenávaly: tohoť zajisté ani etymologický rozbor těch forem, ani jich užívání od národu a výtečnějších jeho spisovatelů nepotvrzuje. Jest to rozdíl pouze zvukový čili fonetický, jen že koncovka *ný* jest starší, kdežto naproti tomu *ní* novější jest.

A ježto u ostatních Slovanů skrovnoučký toliko počet přídavných na *ní* máme, dejmež i my výhosť koncovce *ní*, užívajíce raději koncovky na *ný;* jen tam, kde již v nejstarší češtině, jakož vůbec ve slovanštině, připouštěla se forma *ní*, též jí šetřeme, což zvláště platí o přídavných, jimiž se podstatné jméno dle *času* a *místa* určuje, jakož i o přídavných, jež z příslovcí (adverbia) aneb z příslovcových rčení povstala; n. př.: dnešní, denní, noční, jitřní, večerní, vnitřní, vrchní, dolní, nižní, přední atd.

Obmezením formy *ní*, jíž jsme se uchýlili od staré, pravé slovanské cesty, přiblížíme se opět k ostatním Slovanům a přestaneme se klátiti a kolc[illegible]ati mezi oběma

formami, jak se to nyní vůbec děje. Pročež tuším, že by nerozumno bylo, držeti se zuby nehty této nijak neodůvodněné novoty a jazyk náš jen prznící zvyklosti, která vznikla na větším díle toliko u slov, zvláště nově dělaných, školáckých a kancelářských, shůry do lidu vštěpovaných, jako jsou: duchovní, kostelní, církevní, úřední, komorní atd., kdežto výrazy ze samých prvotin křesťanství a občanského zřízení v Čechách pocházející vesměs ukončeny jsou formou ný; n. př.: neděle květná, Marie sněžná, soudný den, pekelný sen atd.

Špatné vazby některých sloves.

Sloveso *ptáti* se (vyptávati) má tuto vazbu: ptáti se někoho (genitiv, též i na někom) s předložkami *po*, *na*, o; na př.: ptaly se matky *o* radu; ptali se po nás (hledali nás), všech se na to pilně ptali atd. Nikdy nesmí se osoba klásti do Akkusativu, jak se toho nyní často dočítáme. Taktéž pojí se i prositi s genitivem osoby a pak s předložkou *za*, neb *o*; dobře říkáme též: „prositi smrti na sebe.“ *Tázati* pojí se s genitivem osoby a pak s předložkou **o** i **na**. Tázal se matky své o radu.

Přáti někomu něčeho, nikdy něco; na př.: přeji vám toho daru z celého srdce. Tak i *žádati* něčeho *od* někoho neb *na* někom.

Přehoditi koho v prodeji veřejné, dobře lid obecný mluví, my však pišeme: na někoho házeti, neb přeplatiti.

Ostříci něčeho, nikdy něco, jakož i pouhé stříci se, taktéž i nikdy *před* alebrž *od*; na př.: ostříhej čistoty těla, *od* muže ukrutného ostříhej mne.

Raditi ve smyslu hledati rady, bráti radu, pojilo se s gen.; na př.: i raditi se budou modl a kouzelníků; rozumu se raditi (tolik co s rozumem). Avšak raditi se s někým o něčem, neb dokona přes něco, jest hrubá chyba, musíme psáti toliko raditi se *o něco*, nikdy s Lokálem. Jinak dobře říkáme raditi někomu k něčemu. Místo našeho v každém ohledu dokonalý, říkali předkové naši: z každé měry dokonalý.

Rozhodnouti o něčem není české, říkámeť správně: mám na rozpacích, jak tu věc rozhodnouti. Roz-

hodnouti něco a rozhodnouti se k něčemu; dobře jest též: shodli se *o to*, a *v tom* se shozují (neb s někým). Jiné vazby zavánějí němčinou, proto střez se jich pilně.

Dohodnouti se *o něčem*, jest zhola nečeské, říkáme toliko dohoditi někomu dílo, a shodnouti se *o něco*, jakož i domluviti se *o něco*.

Trvati v něčem oblíbenější vazba nežli na něčem: trvati v úmyslech, ale i na modlitbách.

Umluviti něco aneb *o něco* se umluviti, nikdy *o něčem*. Avšak ustanoviti se *o něčem* aneb *na něčem*.

Poroučeti pojilo se u starých nejenom s Akkus., alebrž též o něčem; na př.: všem mistrům aby též šli, *o tom* poručeno bylo. Slitovati se nad někým jest známá vazba, avšak z paměti vytrácí se již vazba: slituje se komu čeho; na př.: knížeti slitovalo se té bídy švagra jeho.

Pozůstávati z něčeho hrubý germanism, místo skládati se z něčeho; na př.: byt skládá se ze tří pokojů. Aneb i záleží z—.

Nacházeti znamená, na věc přijíti, hledáním neb náhodou něčeho dostati. Špatně tudíž píšeme: redakce nachází se neb nalezá se, místo jest.

Přibyl do města není české, neboť přibyti znamená vždy rozmnožiti počet; na př.: nás přibylo pět. Taktéž *i mešká* v městě, to obé polonism, bez něhož obejíti se můžeme.

Ručiti za někoho jest sice dobrá vazba, avšak čteme ve spisech starších i s pouhým genitivem.

Tajiti se něčím jest novověká vazba, předkové naši psali: tajiti se *s* něčím neb *v* něčem, a pak tajili něco neb něčeho. **Těžiti** z něčeho jest nečeská vazba, buďto něčím těžiti, aneb něco ve smyslu dobývati, vzdělávati; na př.: pole, hory, seno atd. A podnes říká lid: ta krámská mnoho těží denně.

Zaviniti něco, nikoliv něčeho, viniti z něčeho neb něčím, obviniti z něcho, neb pouhý Instrum., ale vinen něčím, nikdy něčeho.

Zavázati sobě někoho dobrodiním, ač i k něčemu zavázán býti přichází.

Ubezpečiti někoho něčím, na př. prosili ho, aby je statky a hrdly ubezpečil. Ubezpečiti se na někoho neb na něco znamená naše spoléhati na někoho. Taktéž pojí se i ujistiti někoho něčím, ale též ujistiti se něčím, o něčem a v něčem. Novověká vazba ujistiti se něčeho jest pouhý překlad německého „sich einer Sache versichern."

Uváděti někoho za svědka proti někomu, jest germanism místo vésti svědka na někoho.

Státi k čemu znamená činiti, plniti, zachovati, na př.: k povinnosti své státi, k svému povolání pilně stojí (koná). Taktéž pojí se i dostáti. My klademe u obou již jen pouhý dativ, kterýž u dostáti ovšem též se nalezá.

Dokládati se bohem, jest novočeská vazba, staří psali vždy jen dokládati se boha, pravdy atd. Pročež držme se staré, správné vazby a nechme novoty té nám nepotřebné. Taktéž zhola novověkou vazbou jest: *odbývati* zkoušku, licitaci atd., neboť u starých mělo odbyti význam: zprostiti se něčeho, a pojilo se též s genitivem. Trvám stačí, pravíme-li: zkouška se děje, koná. *Držeti* zkoušku jest pak hrubý germanism, Čech má zkoušku, neb zkouší.

Odprositi činů svých, nikdy za činy své, taktéž i s genitivem osoby.

Předčiti má tuto vazbu: někoho před kým, předčím, *nad s Akk.*, pak řidčeji komu, něčím i v něčem; na př.: předčí tou ctností nad jiné (před jinými).

Předejíti pojí se: někoho něčím, nikdy někomu; na př.: předchází všecky milostí svou.

Záviseti na něčem, nikdy od; neboť záviseti jest: zavěšenu býti, a tu musím říci na něčem.

vyzvěděti něčeho na někom častěji, nežli něco.

přičísti někomu vinu, zásluhu, lépe než za vinu.

zaváděti protokol není české, protokol se piše neb sepisuje.

podniknouti výlet, novočeská fráse; předkové naši podnikali práci, břemena atd.; ale jednoduše si vycházeli, neb měli vycházku, neznajíce ještě německého slova „Ausflug."

Býti v plameni, hrubý germanism „in Flammen sein.“ Čechové říkají vzňal se, neb chytil, aneb plamenem hořel.

Oheň (požár) vypukl německé, u starých Čechů oheň se zňal, strhl, vyšel, aneb jednoduše hořelo, ale dno vypuklo neb válka, tajemství.

Blesk uhodil germanism, my Češi říkáme hrom uhodil, aneb pouze uhódilo, u Němců ovšem „blesk bije.“

Pozor dáti na něco jest sice již zastaralý germanism „Acht geben,“ předkové říkali pozor míti. Měj se na pozoru, ať se neskoupáš, slyšíš podnes z úst lidu.

Novověkého „upozorniti“ předkové naši zhola neznali, a přece se bez něho obešli, jakož i bez našeho „činím tě pozorna,“ a neužívajíce „pozorniti“ nemůžeme míti „upozorniti.“ Čechové říkají: připomenouti někomu něco neb něčeho.

Uchvátiti znamená násilně, kvapem odnesti, na př.: Zbihoň děvu uchvátil — srdce uchvátil. ale ve smyslu dojímati slova toho neužívali.

Uveřejniti něco, pouhý překlad německého „veröffentlichen,“ předkové naši říkali: ohlásiti, vyhlásiti, podati u veřejnosť.

Předleží ve smyslu německého „liegt vor,“ jest ohromná nestvůra, nám stačí pouhé „jest“ úplně.

Chrleti krev nečeské, místo chrleti krví, a pak staviti krev, nikoliv zastaviti, a žilou pustiti (totiž krev), neb žílu zatíti, otevříti.

Léčiti na něco nečeské, lékař léčí toliko nedůhy.

Následovati něco špatně, místo něčeho neb někoho.

Poroučeti se někomu dle německého „sich empfehlen.“ Naši předkové vzkazovali službu svou.

Vemte místo, německé „nehmen Sie Platz,“ Češi praví: posaďte se, sedněte si.

Sloužiti ze mzdy nikoliv za mzdu dle německého. Tak i z chleba sloužiti, bylo naše za stravu. Říkadla však sloužiti za příklad, výstrahu a j. jsou nesprávná, musíme psáti: jest příkladem, výstrahou atd., aneb slouží příkladu, výstraze. Správně říká lid: *kněz slouží mši svatou*, nikdy neuslyšíš z úst lidu: kněz čte mši.

Poukázati na něco, ne *k* něčemu. Pamatujmež si, že poukázati znamená jen trochu ukázati.

Obligaci vystavěti není české, Češi dávali od sebe neb zdělávali *jistotu* na 50 kop, aneb na dluhy jistoty a listy měli.

Zalíbení v něčem, ne na něčem, tak i libuje si v něčem.

Přijde na to ve smyslu německého „es kommt darauf an" není české; my říkáme záleží na tom, jinak ovšem správně mluvíme; přijde na mizinu, zkázu atd. Přicházím na to, znamená, počínám to nahlížeti.

Sděliti někomu něco, doslovný překlad německého „mittheilen." Češi psali: sděliti se s někým o něco, neb s čím, něčím. Německé „mittheilen," bylo jim oznámiti atd.

Zastavovati se na něčem, nikdy nad něčím.

Přišla mu chuť, zašla mu, pouhý překlad německého „es wandelte ihn die Lust an" atd. bodrým našim předkům zachtělo, neb odnechtělo se něčeho.

stár sedm let, zhola německé, žádný Čech ptáti se nebude: „jak starý jest ten hoch?" nýbrž: kolik let jest mu?

V pádě, že, hrubý germanism, Čech říká prostě: bude-li.

Nemělo to dobrých následků, není správné, lépe na nic dobrého to nevyšlo.

Kolik třeba, lepší jest vazba stará, s potřebu, s dostatek.

Bolí mi hlava, neb mám bolení hlavy, jest zcela německé, Čecha bolí hlava, nikdy s dativem osoby.

Jsem dobrého rozmaru, aneb v dobrém rozpoložení, jsou nemotorné stvůry novověké. Předkové naši byli dobré, veselé mysli neb vůle. Jinak říkali ještě: mám dobrou, zlou chvíli, neb hodinu, neb dobrý, zlý den, jsem v dobré míře — jen okurka byla jim naložená.

Prosaditi návrh neb volbu špatně, na místě návrhem, volbou, prosbou proraziti; neboť prosaditi znamená sázením ztratiti, v sázku prohrati.

Předpokládejme špatně. Čech říci musí: dejme tomu, že.

Umělou krásou se stkví není dobře, neboť umělý jest: vědomý, učený, znalý; pročež dobře pravíme zákona umělý, aneb v právích umělý.

Odbývati schůzi není české, Češi se scházejí, neb mají schůzi.

Patří dům ten bratrovi nesprávně, na místě: náleží, jest bratrův; neboť patřiti označuje německé „gehören" jen ve smyslu hoditi se k něčemu, neb slušeti; na př.: to sem nepatří; dělej, co ti patří.

K dobru zapsáno, prahrubý germanism „zu Gute schreiben" na místě: někomu na jeho pohledávku odepsati (poraziti, odraziti), ano i sraziti v účtě „Abrechnung."

Otázku nahoditi nesprávně, na místě učiniti, namítnouti otázku.

Ošklivost k něčemu míti nesprávně, na místě: v ošklivosti něco míti.

Odpovídati za něco nesprávně, na místě z něčeho. Odpovídati za někoho t. j. za někoho (na místě jeho) mluviti.

Za sebou následující špatně místo po sobě jdoucí. „Der Arzt hat den Kranken aufgegeben" musí se česky dáti: lékař pochybuje o nemocném, neb vzdal se naděje v uzdravení nemocného.

Osvědčení vydati nesprávně, neboť Čech se pronáší neb prohlašuje v něčem neb o něčem.

Přísahu skládati nečeské, na místě učiniti, vykonati přísahu.

Odpřísáhnouti něco špatně, na místě odpřísáhnouti se něčeho.

Nabízeti přísahu nesprávně, na místě: nabízeti se k přísaze, jakož i připověditi se k přísaze, místo hlásiti se, pak přísahu vzíti, a konečně přísahu někomu uložiti neb na někoho vložiti za něco, a někoho vzíti pod přísahu.

Odmrštiti žalobu, správněji zavrci někoho od žaloby.

Uznati něco nečeské, Čech se zná k něčemu.

Pochybnosť byla povzbuzena špatně, na místě: pochybnosť vznikla, vzešla, nastala. Čechové povzbuzují lenivých.

Úřad o pomoc volati není správné: my voláme k úřadu o pomoc, neb vyhledáváme úřední pomoci.

Přílohy následují v závěrce hrubý germanism, na místě: přílohy se zároveň vracují.

Při vzešlých nesnázích nečeské, místo: vzešla-li by o něco jaká nesnáz.
Odkázati někoho na někoho, není české, musíme psáti: ukázati někomu k některé osobě neb k pokladnici.
Sběhlé útraty neb náklady není správné: vzešlé výlohy, útraty.
Proti někomu vypovídati, nesprávné, na místě: seznati néco na někoho.
Vystavěti listinu není české, místo zdělati, učiniti listinu (spis — dáti od sebe úpis).
Výkaz z něčeho není správné, místo pouhého genitivu.
Vyjádřiti znamená: vysvětliti, a nelze ho tudíž všude užívati, kde Němec klade své „sich äußern." Čech má proto své: pronesti, prohlásiti se o něčem.
Zapověděti stavbu někomu jest novověké, naši předkové obstavili stavbu někomu.
Nařknouti někoho zločinem starší forma nežli ze zločinu.
Dohlížeti, přihlížeti k něčemu neb k někomu, nikoliv *na* něco neb někoho.
Povážlivý svědek jest opak německého „bedenklicher Zeuge," nebo u Čechů jest povážlivý tolik, jako moudrý, rozvážlivý. Bedenklicher Zeuge jest Čechům vadný svědek.
Oděditi někoho pouhý překlad německého „beerben," Čech dědí po někom.
Obtěžkati loď není české, my dáváme náklad na loď a proto i loď s nákladem, nikoliv obtěžkaná.
Odebrati se v místo lépe, než na místo.
Pověřiti někoho, Čechové neříkají, oni opatřují někoho věřicím listem, ale pověřují listinu, přepis.
Odporučiti něco není české, Čech schvaluje něco.
Při vyhrati není dobře, Čech při obdrží, ve při zvítězí, neb práv zůstává, jen ve hře vyhráváme.
Odvarovati něčemu hrubá chyba, správně něčeho, nyní i něco, což méně správné jest.
Nápady divné má, není české, Čechovi připadají divné věci (na mysl), neb mu tanou na mysli.

Patřičná česť špatně, místo náležitá, příslušná; neboť patřičný uvedeno ve mluvu naši teprvé r. 1816 od nedouků, od té doby došlo veliké obliby u lidí novoty milujících.
Otázky klásti někomu není české, my musíme psáti otázky někomu o něco činiti (neb na někom), jakož i dotazovati se na někom něčeho.
Držeti se věci (u mluvení) není české, Komenský praví: mluviti k věci.
Prostředky přiměřené u věci učiniti (se chopiti prostředků) jest spatně, Čechové věc náležitě opatřují.
Cenu něčeho udati není české, Čech cení neb vyceňuje něco.
Smysl ten má, jest pouhý překlad z německého, Komenský má proto: ten smysl s sebou nésti, a novověké naše: v témž (špatně v tom samém) smyslu o něčem mluviti, zní u Kom.: v týž neb na týž smysl o čem promluviti; a konečně naše: řeč jeho měla asi jiný smysl, bylo předkům našim: řeč jeho se asi na jiný rozum vztahuje.
Smyslům se představuje špatně, na místě: smyslům (zraku) se naskytá.
Vyvrátiti něco, není německé „widerlegen," což Čechové pronášejí: srážeti, smítati, porážeti co čím, aneb vyvesti se čím z čeho, a poraziti průvod odvodem, jest jim německé: den Beweis durch einen Gegenbeweis widerlegen.
Dovolávati se svědků jest novověké, naši předkové dokládali se svědků neb listin, neb táhli, potahovali se na svědky neb listiny.
Věc nechati běžeť hrubá chyba, správně: zůstaviti věc v té míře, v tom spůsobě, jak byla.
Potahmo k dřívější zprávě, hrubá chyba, na místě odvolávajíc neb táhnouc se na předešlou zprávu.
Dotýčně té věci, germanismus, místo v příčině té věci.
Vydání krýti není české, na místě uhraditi.
Hrozí nebezpečí někomu německý překlad, my říkáme: někomu nebezpečí nastává.
Zavesti něco není dobře, na místě: uvesti něco.
Dodržeti smlouvu, na místě zdržeti smlouvu.
Spustiti se do něčeho, na místě: dáti se v něco.

Sháněti dluhy na místě: dobývati dluhů neb vymáhati dluhy.

Důvod odpadá na místě: důvod přestává, pomíjí a pak též suma na někoho vycházející.

Nemám nic proti tomu, na místě od toho nejsem, aby —

V opáčném pádu místo: jinak, sice.

Odškoditi někoho, hrubá chyba, Čech nahrazuje někomu (škodu) aneb dává náhradu.

Omluviti neb vymluviti se něčím z něčeho, a ne jinak.

Zpotvořiti příběh jest německé „entstellen," Čech říká převrátiti příběh.

Vystaviti otázky, na místě: zdělati.

Škodu trpěti na místě: vzíti škodu na něčem.

Právo propadlé na místě: prošlé, mrtvé.

Udávati něco falešně, na místě: lživě, křivě něco předstírati.

Vypisovati daně není české, na místě rozepisovati, neboť my vypisujeme z knihy.

Uložiti peníze pod úroky, ne na úroky.

Přimlouvati se k někomu za někoho, ne u někoho.

Popsati předmět zevrubně špatně na místě vypsati, neb *po* ve složeninách znamená něco málo, poněkud neb i příliš.

Stejným dílem poděliti, místo rovným, tak i rovnou měrou, nikdy stejnou.

Při rovnosti hlasů není české na místě: jsou-li hlasové počtem sobě rovni.

Rozuměti něčemu z gruntu na místě od kořene.

Na základě nějakého nařízení něco spůsobiti, na místě: za příčinou.

Zůstati státi, neb vězeti není dobře, na místě zastaviti se, uvíznouti.

Podezřelý z něčeho špatně, místo pouhého něčeho neb v něčem.

Vzíti něco na vědomost není dobře, na místě vzíti něčeho vědomost; na vědomí však dáváme, a tak i správně mluvíme: zpraven býti něčeho, nikoliv o něčem.

Popustiti v pilnosti špatně, místo ochábnouti, obleviti v pilnosti.
Slíditi po někom neb něčem špatně, místo slíditi někoho neb něco.
Donesti zkoušku špatně, na místě: podrobiti se zkoušce později, neb doložiti zkoušky.
Nápohledně a znásilniti, nemotorné stvůry nedouků.
Půjčovati na základ špatně, místo pod základ.
Přijmouti, vezmouti, dosáhnouti, střežiti, vrhnouti špatně na místě: přijeti, vzíti, dosíci, stříci, vrci.
Obmeškati něco na místě: obmeškati s něčím neb něčeho.
Přísahati na prapor, ne k praporu.
Ve smyslu zákona se nařizuje špatně, na místě: po zákonu, neb podle zákona se nařizuje.
Hlasovati pro něco špatně, na místě k něčemu.
Odsouditi k smrti špatně, na místě hrdla, aneb na smrť.
Přejíti na jinou víru, na místě dáti se na jinou víru.
Běhati *na někoho skrze něco* špatně, na místě: nabíhati na někoho o něco.
Přesaditi úředníka špatně na místě: přeložiti, neboť přesazujeme sazenice, neb mezníky.
Dokázati někomu zločin, na místě: dokázati, provesti na někoho zločin, aneb děje-li se to svědky: usvědčiti na někoho zločin neb usvědčiti někoho v zločinu.
Osoba pod dvaceti lety nečeské, na místě: osoba dvaceti let nedošlá.
Podepsati něco, správně: podepsati se v něčem.
Nezadlužilý člověk, a nezadlužený statek, opak by byl nesprávný.
Odběhnouti něčeho, nikdy něčemu; neboť jest to genitiv odluky.
Uraziti, udeřiti někoho v nohu, v hlavu, ale uškoditi někomu na těle a ublížiti na cti; pročež udeřiti do nohy špatně.
Zasnoubiti se s mužem nesprávně, místo: zasnoubiti se muži a zasnoubiti sobě ženu.
Zpronevěřiti něco špatně, na místě: zpronevěřiti se v něčem.

Předstírati nemoc špatně, musíme psáti: zastírati se nemocí.
Cestou narovnání, nečeské na místě: prostředkem neb spůsobem narovnání, tak i říci musíme: pořadem práva.
Zpěčovati, zbraňovati se něčeho, neb něčemu, nikdy před něčím, tak i *zdráhati* se něčeho, neb v něčem.
Ruku k dílu položiti, není správně, Čech ruku k něčemu přičiňuje.
Proti někomu právo míti špatně, na místě *na* někoho.
V posledních tazích býti jest sice doslovný překlad německého „in den letzten Zügen liegen," ale Čech k smrti, k hodince smrti pracuje neb na smrti leží.
Přidati na mzdě špatně, my nadlepšujeme, přilepšujeme mzdy.
Táhl slovo zpět, není české, na místě: zrušiti danou víru, nezdržeti svého slova, své připovědi.
Na něčí radu něco předsevzíti špatně, na místě z něčí rady.
Žádati něco, zcela špatně, Čech žádá něčeho neb někoho, jakož i správně mluvíme: žádati koho *oč, zač,* čeho od koho, na kom, aby, že.
Dokopáno se pět sáhů do hloubky, hrubá chyba, místo: dokopali se.

LIBRARY OF CONGRESS
0 002 391 538 8

